

Turvallisuussuunnitelma

Opas vaarallisen henkilön varalle Espoon päiväkodeille

Suvi Partanen

05/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Suvi Partanen	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Turvallisuussuunnitelma-Opas vaarallisen henkilön varalle Espoon päiväkodeille	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Antti Jääskeläinen	Toiminnallinen opinnäytetyö
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena on auttaa Espoon varhaiskasvatuksen henkilökuntaa varautumaan uhkaavan tai vaarallisen henkilön kohtaamiseen. Työ opastaa, kuinka ennaltaehkäistään uhkaavia tilanteita, kuinka toimitaan, kun uhkaava tilanne on akuutti sekä kuinka toimitaan uhkaavan tilanteen jälkeen. Työ edistää päiväkotien turvallisuutta ja lisää henkilökunnan turvallisuuden tunnetta.</p> <p>Teoriapohjaksi on kirjallisuudesta pyritty käyttämään tuoreimpia lähteitä. Teoriapohjaa tukemaan, sekä kysymyksiin vastaamaan tehtiin haastatteluita Espoon varhaiskasvatuksen johtajille sekä Länsi-Uudenmaan poliisille. Espoon varhaiskasvatuksen työhyvinvointi- ja työsuojelun koordinaatiryhmän kanssa käydyssä keskustelussa, joka oli lähtökohta opinnäytetyölle, saatiin opinnäytetyön runko Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen toivomuksien mukaiseksi.</p> <p>Turvallisuustilanne päiväkodeissa poliisin näkökulmasta on hyvä. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta henkilöuhkia ei ole ohjeistettu eikä niihin ole varauduttu riittävästi. Turvallisuuskoulutus on ollut vähäistä Espoon päiväkodeissa.</p> <p>Keskusteluiden perusteella ja opinnäytetyön edistyessä oli selvää, että tämän kaltaiselle oppaalle oli tarvetta. Turvallisuus on tärkeä asia ja sen kaikki ulottuvuudet tulisi olla huomioituna päiväkotien turvallisuussuunnitelmassa. Turvallisuuden tunnetta päiväkotien henkilökunnassa lisää uhkaavien tilanteiden ennaltaehkäisy ja harjoittelu sekä varautuminen uhkaaviin tilanteisiin. Päiväkodin henkilökunnalla ei ole turvallisuusalan koulutusta, jonka vuoksi apu tämänkaltaisten toimintaohjeiden tekoon on tarpeen.</p> <p>Poliisin ja päiväkotien yhteistyön lisääminen koettiin myönteiseksi asiaksi. Yhteistyön kynnys madaltuu, kun poliisi ja päiväkodit lisäävät konkreettista yhteistyötä.</p> <p>Opinnäytetyön produktiona valmistui ”Opas vaarallisen henkilön varalle Espoon päiväkodeille”.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
37+4 liitettä	Toukokuu 2019
Avainsanat	
Varhaiskasvatus, Poliisi, yhteistyö, ennalta estävä toiminta, turvallisuussuunnitelma, turvallisuusjohtaminen, vaarallinen henkilö, stressi	

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	5
2.1 Prosessi.....	5
2.2 Tutkimuskysymykset	5
2.3 Haastattelut.....	6
3 TURVALLISUUSUUNNITELMAN SISÄLTÖ	7
3.1 Päiväkodin yhteystiedot	7
3.2 Päiväkodin alue	8
3.3 Toimintaympäristö ja riskit päiväkodissa	8
3.4 Turvallisuuksutilanne päiväkodeissa	9
3.5 Turvallisuuksuunnitelma	10
4 VARHAISKASVATUKSEN TURVALLISUUTTA KOSKEVAT LAIT JA MÄÄRÄYKSET	10
4.1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018).....	10
4.2 Pelastuslaki ja pelastustoimesta annettu valtioneuvoston asetus (407/2011)	11
4.3 Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)	11
4.4 Työturvallisuuslaki (738/2002).....	11
4.5 Työterveyshuoltolaki (1383/2001).....	12
4.6 Kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011)	12
4.7 Terveysturvallisuuslaki (763/1994)	12
5 TURVALLISUUSJOHTAMINEN.....	12
5.1 Evakuointi ja suojautuminen.....	13
5.2 Häätätilanne	13
5.2.1 Tilannearvio	14
5.3 Ilmoittaminen vaaratilanteesta yksikössä.....	14
6 ENSKA	16
7 ENNALTAEHKÄISY	18
7.1 Riskianalyysi	18
8 LÄHESTYMISKIELTO	19
8.1 Laki lähestymiskiellosta (898/1998).....	19
9 VAARALLINEN HENKILÖ	20
9.1 Vuorovaikutus	20
9.2 Vaarallisuuden arviointi	21
9.3 Ennalta ehkäisevä toiminta	22
9.4 Koulutus	22

10 JÄLKITOIMET.....	25
10.1 Stressi.....	25
10.2 Käyttäytyminen stressitilanteessa.....	26
10.3 Trauma.....	27
10.4 Harjoituksia.....	28
10.4.1 Mielikuvaharjoittelu.....	29
10.4.2 Keho-mieli-tasapaino.....	29
10.5 Negatiiviset ja positiiviset tunteet.....	30
10.6 Stressaavan tilanteen purkutyö.....	31
10.7 Tukiverkko.....	32
11 KOULUTUSTILAISUUS TYÖSUOJELUPARIEN ILLASSA 23.5.2019.....	33
12 POHDINTAA.....	33
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa opas Espoon suomenkieliselle varhaiskasvatukselle, kuinka toimia vaarallisen henkilön varalta. Espoon varhaiskasvatuksella on toimintaohjeita erilaisia vaaratilanteita, kuten tulipaloa - sekä pommiuhkaa varten. Uhkaavan ja aggressiivisen henkilön varalta vastaavaa yksilöityä ei ole tehty. Opinnäytetyöllä on selkeä tarve Espoon varhaiskasvatukselle.

Sivistystoimen työsuojelun vuoden 2018 toimintakertomuksen mukaan lasten huoltajien taholta tapahtuva uhka- ja vaarallinen käyttäytyminen on vakiintunut 40 tapauksen vuosi tasolle. Espoon kaupungilta löytyy kaupunkitasoinen ohje uhka- ja väkivaltatilanteiden ennakointiin ja hallintaan. Koulujen henkilöstölle järjestetään vuosittain turvallisuuskoulutusta, tämä koulutus on varhaiskasvatuksessa jäänyt vähemmälle.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemus yksikön ulkopuolisen uhasta on kasvanut. Espoon kaupunki tekee joka vuosi kunta 10 tutkimuksen, jossa on sisällytetty henkilön kokemukset uhista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön yksi kuormitustekijöistä on stressi, joka voi aiheutua uhka- tai vaaratilanteista. Nämä ongelmat saattavat pahimmillaan johtaa krooniseen sairauteen ja sitä kautta pitkiin sairauspoissaoloihin.

Opinnäytetyöhön on otettu mukaan poliisin näkökulma Espoon päiväkotien turvallisuus tasoon.

Opinnäytetyö sisältää laadullista tutkimusta aiheesta tutkintakysymysten ja haastatteluiden muodossa sekä toiminnallisen työn produktio. Poliisin sekä varhaiskasvatuksen näkökulma tuodaan esiin haastatteluiden kautta. Teoria ja lakiosuus tekstissä on hankittu kirjallisuuden ja muiden lähteiden avulla.

Produktiona opinnäytetyöstä syntyi opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Oppaan on tarkoitus auttaa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa varautumaan ennalta ehkäisevästi uhkaaviin tilanteisiin ja itse tilanteessa toimimiseen sekä ohjeistaa uhkaavan tilanteen jälkeen tapahtuvaan jälkipuintiin. Oppaassa on ohjeita, kuinka erilaisissa uhkaavissa tilanteissa tulisi toimia ja kuinka tilanteisiin voi varautua harjoittelemalla. Ohjeet ovat suuntaa antavia, sillä koetut uhka- ja väkivaltatilanteet ovat aina erilaisia, eikä tämän vuoksi yksilöityä ohjeistusta jokaiseen tilanteeseen voi tehdä. Vaara- ja uhkatilanteissa on aina soitettava poliisille. Ajatuksena on, että varhaiskasvatuksen henkilökunta päiväkodeissa

kykenee toimimaan uhkaavassa tilanteessa, ennen kun poliisi tai muu pelastusviranomainen ehtii paikalle.

Aihe on rajattu Espoon suomenkielisten yksiköiden varhaiskasvatukseen sekä yksikön ulkopuolisiin henkilöuhkiin. Opinnäytetyö ei sisällä lasten aiheuttamia uhkia eikä yksikön työyhteisössä tapahtuvia työpaikkakiusaamisia. Työstä on myös rajattu pois puhelin- sekä nettiuhkaukset.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Prosessi

Opinnäytetyön hahmottaminen alkoi jo lokakuussa 2018, jolloin sain vinkin päiväkoteihin kohdistuneista uhista Espoon seudulla. Tuttavapiiristä löytyi Espoon varhaiskasvatuksen asiantuntija, jolta sain yhteystietoja materiaalien keräykseen.

Tarkoituksena on ollut tehdä toiminnallinen opinnäytetyö, jonka lopputuotoksena syntynyy opas Espoon varhaiskasvatukselle vaarallisen ja uhkaavan henkilön varalta.

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä tutkitaan, miten Espoon kaupungin päiväkodin henkilökunta on varautunut vaarallisen ja uhkaavan henkilön kohtaamiseen. Miten uhkaava tilanne kohdataan ja mitä vaikutuksia uhkaavalla tilanteella on henkilökuntaan. Tutkimuksen kohteena on myös uhkaavan tilanteen jälkipuinti.

Tutkimuksessa selvitetään myös mikä on Poliisin näkemys uhkaavista tilanteista Espoon päiväkodeissa. Poliisin ja Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen yhteistyö.

Tutkimuksen päätavoitteena on parantaa Espoon kaupungin päiväkotien turvallisuutta uhkaavan henkilön varalta sekä lisätä henkilökunnan valmiutta toimia uhkaavassa tilanteessa.

Työni tavoitteena on saada vastauksen tutkintakysymyksiini sekä kootun kirjallisuuden sekä asiantuntijoiden avulla päivitetty työ turvallisuussuunnitelmaan Espoon päiväkodeille. Tarkoituksena on saada aikaan työ, josta on hyötyä varhaiskasvatuksen lapsille sekä työntekijöille. Työllä helpotettaisiin myös poliisin toimintaa.

2.3 Haastattelut

Osallistuin 25.2.2019 Espoon varhaiskasvatuksen työhyvinvointi- ja työsuojelun koordinoitiryhmän kokoukseen, joka pidettiin Espoon keskuksessa. Länä kokouksessa oli kaikkien Espoon varhaiskasvatusalueiden päälliköt. Kokouksessa esitin opinnäytetyöni idean. Alueiden päälliköt esittivät toivomuksia, mitä produktio tulisi sisältää; mitä asioita he ovat itse kokeneet tai on tullut heidän tietoonsa. Kokouksessa sovimme myös, että pitäisin 23.5.2019 koulutustilaisuuden Espoon varhaiskasvatusyksiköiden esimiehille sekä turvallisuusvastaaville. Turvallisuusvastaavien olisi tarkoitus tämän jälkeen kouluttaa oppimansa asiat eteenpäin.

Haastattelin tutkimusta varten Espoon eri alueiden varhaiskasvatusyksiköiden esimiehiä. Heillä on ajankohtaiset tiedot tutkimustani koskien Espoon eri alueiden varhaiskasvatuksen turvallisuustilanteesta. Tein haastattelut avoimena haastatteluna. Näin sain koostettua materiaalia, jonka pohjalta pystyin vertailemaan nykytilannetta ja arvioituja uhkia. Haastatteluilla halusin saada tukea teoriapohjalle sekä konkreettista tietoa ja tilastointia henkilöiltä, jotka ovat päivittäin toiminnassa varhaiskasvatuksessa ja näkevät uhkaavat tilanteet tai heille raportoidaan niistä. Haastattelun runko löytyy liitteestä 2.

Espoo on alueena todella iso. Espoon suomenkielinen varhaiskasvatus on jaettu tämän vuoksi viiteen alueeseen, joita ovat Espoon keskus (34 päiväkotia), Espoonlahti (27 päiväkotia), Leppävaara (43 päiväkotia), Tapiola (22 päiväkotia) ja Matinkylä-Olari (20 päiväkotia). Kunnallisia päiväkoteja Espoossa on 146 kappaletta. (Espoon kaupunki)

Alueiden koon vuoksi varhaiskasvatuksen johtajien vastaukset haastatteluihin olivat erilaisia. Uhkatilanteet sekä niiden kokeminen ovat alueesta sekä niitä kokeneesta henkilöstä riippuvaisia. Yksi haastateltava kokee, että alue on suhteellisen vakaa sekä asiakkaiden, että ympäristön suhteen. Toinen haastateltava kertoo alueella olevan moninainen asiakaskunta. Perheet ovat maahanmuuttajaperheitä, pakolaistaustaisia, työttömiä sekä varakkaita merenranta talojen omistajia.

Haastattelin 7.3.2019 Espoon pääpoliisiasemalla työskentelevän komisario Hannu Väänänen opinnäytetyötäni varten. Haastattelutilanne oli hyvin rento ja tarkoituksena oli, että hän vastasi oman näkemyksensä kautta. Väänänen on toiminut järjestyspoliisissa sekä monta vuotta lähipoliisiryhmässä Espoon alueella, jonka vuoksi hänellä on paljon kokemusta asiasta. Väänänen erityisenä mielenkiinnon kohteena on muun muassa

oppilaitosturvallisuus. Väänäsen haastattelulla halusin tuoda poliisin näkökantaa asioihin. Haastattelun runko löytyy liitteestä 1.

3 TURVALLISUUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

Turvallisuussuunnitelmaa laadittaessa päiväkoteihin tulee ottaa huomioon joitain perustietoja. Näitä ovat päiväkotiyksikössä olevat lapset, työntekijät, satunnaiset ja vierailevat henkilöt ja huoltajat sekä yksikön sijainti ja fyysinen koko. (Sosiaali- ja oikeusministeriö 2005, 15).

3.1 Päiväkodin yhteystiedot

Päiväkodissa hoidossa olevista lapsista tulee olla kaikki yhteystiedot. Saatavilla tällaisia ovat lapsen nimi, syntymäaika, osoitetiedot ja jos mahdollista valokuva mahdollista katoamista ja sen seurauksena etsintöjä varten, lasten kuljetusta ja noutoa koskevat tiedot, etnisen taustan ja uskonnon huomioon ottaminen. Yksikössä olevien ryhmien koot sekä lasten erityistiedot esimerkiksi allergiat, fyysiset tai psyykkiset esteet ja sairaudet. (Saarsalmi 2008, 24-25)

Henkilökunnan johtotehtävissä sekä kasvatus- ja hoitohenkilökunnan, siivoushenkilökunnan, keittiöhenkilökunnan ja päivähoidon tuki- ja ostopalveluhenkilökunnan yhteystiedot tulee olla merkittynä päätehtävien mukaisesti turvallisuussuunnitelmaan. (Saarsalmi 2008, 24-25)

Valvonnan helpottamiseksi turvallisuussuunnitelmaan merkataan ulkopuolisten käyttäjien vastuuhenkilön yhteystiedot ja heidän käyttöönsä koskevat ehdot. Vanhempien ja huoltajien nimet ja yhteystiedot sekä lapsen hakuoikeudet tulee olla tiedossa. Suunnitelmassa tulee myös ottaa huomioon vanhempien poikkeavat työajat esimerkiksi päivystys- ja hätätyövelvollisuuden vuoksi. (Saarsalmi 2008, 24-25)

Suunnitelmassa tulee ottaa huomioon fyysiset ja henkiset tekijät, kuin myös resurssit sekä laatu ja vastuujaot. Häiriötilanteiden varalta suunnitelmassa tulee olla yhteystiedot tahoille, joihin ottaa yhteyttä. Hyväksymisestä, jakelusta, seuraamisesta ja ylläpidosta tulee olla tiedotettu turvallisuussuunnitelmassa. Turvallisuussuunnitelma tulee antaa koko yksikön henkilöstön käyttöön. Uudet työntekijät tulee perehdyttää toimintaan mahdollisimman nopeasti. Turvallisuussuunnitelma saattaa sisältää salassa pidettäviä tietoja, kuten huoltajuutta koskevat kiistat, näitä tietoja voi käsitellä ainoastaan henkilö, jolla on

tehtäviensä perusteella oikeus käsitellä niitä. Turvallisuussuunnitelmaan riittää, että kyseisten tietojen säilytys paikka sekä henkilö, jolla on niiden käsittelylupa, on mainittu. (Saarsalmi 2008, 24)

Tavanomaisten häiriöiden varalta turvallisuussuunnitelmaan tulee kirjata selkeästi ja näkyvälle paikalle tärkeimpiä yhteystietoja. Näitä voivat olla esimerkiksi hätäkeskus, toimintayksikön esimies, työsuojelupäällikkö, päivähoidon johtaja, kunnan lastensuojeluviranomainen ja päivähoidon ohjaaja. (Saarsalmi 2008, 25-26)

Tiedonkulun järjestämistä esimerkiksi toimintayksikön, huoltajien, poliisin, kunnan viranomaisten ja pelastustoimen tulee olla kirjattuna turvallisuussuunnitelmaan. Tiedotusvälineille kertomisesta vastaa varhaiskasvatustyksiköiden johtaja tai kunnallisessa perhepäivähoidossa perhepäivähoidon esimies. (Saarsalmi 2008, 30-47)

3.2 Päiväkodin alue

Päiväkodista tulee saada selville yksikön ulko- ja sisätilat, rakennuksen eri kerrokset ja toiminnot eri rakennuksen alueilla. Päiväkodeilla tulee olla turvallisuuskartta, joka on liitettyä turvallisuussuunnitelmaan. Suunnitelmassa tulee myös huomioida lähiympäristö ja sen riskit. Tähän vaikuttaa yksikön sijainti ja fyysinen koko. Piha-alueesta tulee olla näytettynä aidat, varastot, katokset, portit, leikkipaikat ja valaistukset. Lähiympäristöstä tulee kartalla näkyä kulkuväylät, pysäköintialueet sekä mahdolliset maaston erityispiirteet. (Saarsalmi 2008, 23-24)

Turvallisuussuunnitelmaan tulee merkata korvaavat tilat, joihin voidaan häiriötilanteen sattuessa välittömästi ja väliaikaisesti siirtyä. Turvallisuussuunnitelmaa varten tulee saada tietoon päiväkodin käyttöajat, aamu, päivä ja ilta-aikaan sekä henkilöt, jotka näihin aikoihin tiloja käyttää. (Saarsalmi 2008, 24)

3.3 Toimintaympäristö ja riskit päiväkodissa

Turvallisuuteen liittyvät dokumentit ja suunnitelmat oppilaitoksissa edellyttävät kokonaisuuden hallintaa. Pelkästään turvallisuussuunnittelun tekeminen ei riitä turvallisuuden kehittämisessä. Toimintaympäristö ja riskit tulisi aidosti tarkastella eikä laatia suunnitelmaa valmiille pohjalle. Päiväkotien ympäristöön liittyy paljon riskejä, jotka tulee ottaa huomioon. Tämän vuoksi riskien tunnistaminen on turvallisuustoiminnan tason määrittämiselle ja toteutuksen mitoittamiselle keskeinen edellytys. (Saarsalmi 2008, 30-47)

Turvallisuussuunnitelman riskit voidaan jaotella operatiivisiin riskeihin ja strategisiin riskeihin. Riskit voidaan jakaa myös viiteen osa-alueeseen, omaisuusriskeihin, toimintariskeihin, tietoriskeihin, henkilöriskeihin ja muihin riskeihin. (Saarsalmi 2008, 30-47)

Lasten kohdalla henkilöriskeihin sisältyy lapsen hakeminen, sairaudet ja tapaturmat. Näihin kuuluu myös lääkitseminen, lelut, hygienia, ulkoilu, liikkuminen toimintaympäristön ulkopuolella, katoaminen sekä lapsen koskemattomuuteen liittyvät riskit. (Saarsalmi 2008, 30-47)

Henkilöriskit, jotka kohdistuvat päiväkodin henkilökuntaan ovat sairaskohtaus tai tapaturma. Myös työolot, tupakointi, päihderiippuvuus ja esimerkiksi uhkaustilanteet ovat henkilökuntaan kohdistuvia henkilöriskejä. (Saarsalmi 2008, 48-54)

3.4 Turvallisuustilanne päiväkodeissa

Komisario Väänänen kertoi haastattelussaan, että Espoon päiväkotien turvallisuustilanne on hyvä. Päiväkodin henkilökunta on hyvin turvallisuustietoisia. Päiväkoteihin kohdistuneet uhat eivät ole niinkään lisääntyneet. Yleisimmät henkilöuhat, jotka tapahtuvat päiväkodeissa voi jakaa kolmeen kategoriaan. Ensimmäinen kategoria ovat sattumanvaraiset henkilöt esimerkiksi päihtyneet henkilöt. Jotka sattuvat matkallaan päiväkotien alueelle ja alkavat siellä räyhäämään. Toinen kategoria kattaa avioeroa käyvät vanhemmat, jossa lapsen mukana eron taistelut tulevat päiväkotiin. Kolmantena kategoriana ulkopuolinen taho kohdistaa uhan johonkin päiväkodin työntekijään ja tuo sen päiväkodin alueelle vain, koska tämä henkilö sattuu työskentelemään päiväkodissa. (H. Väänänen 7.3.2019)

Ensimmäisen varhaiskasvatuksen haastateltava A:n mukaan uhkatilanteet eivät ole varhaiskasvatuksessa muuttuneet vuosikymmenen. Haastateltavan mukaan monikulttuurisuus on koko ajan kasvanut, mutta yhtä lailla kantaväestön suhteen tilanteet voivat syntyä perheen pahoinvoinnin seurauksena. Huumausaineet ja sekakäyttö on ollut havaittavissa jo vuosikymmeniä sitten.

Haastateltava B:n mukaan uhat, jotka kohdistuvat päiväkoteihin ovat muuttuneet vuosien varrella. Huoltajien päihteiden käyttö ja lasten impulsiivisuus ovat lisääntyneet. Keskimäärin enemmän väkivaltaisesti käyttäytyviä asiakkaita ja heidän vanhempiaan ovat maahanmuuttajat.

3.5 Turvallisuussuunnitelma

Työpaikalle, joka on väkivaltariskialtis, tulee laatia toimintasuunnitelma ja ohjeisto, kuinka vaarallisten tilanteiden syntymistä minimoidaan ja jos väkivaltatilanne sattuu, miten niissä tulisi toimia. Tilanteen jälkihoidosta tulee myös kirjoittaa toimintasuunnitelmaan. Työntekijöiden tulee olla tietoisia näistä ohjeista ja menettelytavoista omassa yksikössään. (Weizmann-Helenius 1997, 73)

On tärkeää, että toimintasuunnitelma on laadittu yksityiskohtaisesti siten, että jokainen työntekijä tietää, mitä tulee tehdä väkivaltatilanteen syntyessä. Väkivaltatilanteiden varalta toimintasuunnitelman tulee vastata aina tietyn yksikön tarpeita. (Weizmann-Helenius 1997, 73)

Työntekijöiden tulee olla tietoisia vaaroista, jotka sisältyvät työnkuvaan. Näin työntekijät pystyvät sisäistämään vaaratilanteiden ennaltaehkäisyyn tähtäävät toimintaperiaatteet ja turvallisuustoimet. Tilanteen vaarallisuutta voivat lisätä paniikkireaktiot, joita syntyy helpommin, jos ei ole toimintaohjeita tai niihin ei olla perehdytty. (Weizmann-Helenius 1997, 73-74)

4 VARHAISKASVATUKSEN TURVALLISUUTTA KOSKEVAT LAIT JA MÄÄRÄYKSET

4.1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

Varhaiskasvatuslaki on tullut voimaan 13. heinäkuuta 2018, joten asetus on todella uusi. Entinen laki oli kirjoitettu asetukseen lasten päivähoidosta. Varhaiskasvatuslain ensimmäisen luvun kolmannessa momentissa kerrotaan varhaiskasvatuksen tavoitteista. Varhaiskasvatuslain tavoitteisiin on kirjattu, että jokaisen lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia tulee edistää lapsen iän ja kehityksen mukaisesti (Varhaiskasvatuslaki 1:3§,1K.) Lapselle on luotava turvallinen, terveellinen kehittävä ja oppimista edistävä varhaiskasvu ympäristö (Varhaiskasvatuslaki 1:3§,4K.)

Varhaiskasvatusyksikön ympäristön on oltava turvallinen, terveellinen kehittävä ja oppimista edistävä lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Toimitilojen on oltava turvallisia ja asianmukaisia, niissä on huomioitava myös esteettömyys. Lasta tulee suojata kiusamiselta, väkivallalta ja muulta häirinnältä (Varhaiskasvatuslaki 2:10§).

4.2 Pelastuslaki ja pelastustoimesta annettu valtioneuvoston asetus (407/2011)

Valtioneuvoston asetus on säädetty pelastuslain nojalla. Päiväkoteihin, perhepäiväkoteihin sekä muihin lasten ryhmämuotoisen hoidon järjestämisessä käytettäviin tiloihin on laadittava pelastussuunnitelma (Pelastustoimesta annettu valtioneuvoston asetus 1§,4k).

Pelastuslaki koskee onnettomuuksien ja tulipalojen ehkäisyä, väestönsuojelua ja pelastustoimintaa. Pelastussuunnitelma tehdään henkilöturvallisuuden varmistamiseksi kaikissa olosuhteissa. Siinä tulee olla selvitettyä vaaratilanteet ja niiden vaikutukset sekä toimenpiteet vaarojen ehkäisyyn. Pelastussuunnitelmassa tulee olla selvitettyä henkilöstön perehdyttäminen suunnitelmiin sekä, kuinka toimia erilaisissa vaara-, vanhinko- ja onnettomuustilanteissa.

Pelastuslain 14§ mukaan päiväkodit ovat velvollisia ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä, varautumaan omaisuuden, ympäristön ja henkilöiden suojaamiseen vaaratilanteissa. Päiväkotien on myös varauduttava pelastustoimenpiteisiin, joihin ne kykenevät omatoimisesti.

Viranomaisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä on ohjeistettu opetushallituksessa. Ohjeessa korostetaan poliisin, pelastustoimen sekä kunnan yhteistyön tärkeyttä. Turvallisuuksuunnittelun edistämiseksi ja säännöllisen yhteistyön vakiinnuttamiseksi yhteistyötä tulee koko ajan kehittää valtakunnallisesti sekä paikallisesti. (Sisäasiainministeriö, 2010, 26)

4.3 Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)

Laki ja asetus yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta on kumottu vuonna 2011 ja korvattu lailla yksityisistä sosiaalipalveluista. Lain tarkoituksena on varmistaa yksittäisiä sosiaalipalveluja käyttävän asiakkaan oikeutta laadultaan hyvien sosiaalipalveluiden toteutumiseen.

4.4 Työturvallisuuslaki (738/2002)

Työturvallisuuslaki koskee henkilöstöä sekä opiskelijoita, jotka ovat harjoitustyössä. Työturvallisuutta on ylläpidettävä ja kehitettävä yhteistoiminnassa työnantajan ja työntekijöiden kanssa. Työpaikan terveyteen, turvallisuuteen ja muihin työolosuhteisiin vaikuttavista asioista on työnantaja velvollinen ilmoittamaan työntekijöilleen. Työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvien töiden ja vaarojen järjestelmällinen

selvittäminen ja arviointi sekä sen perusteella toteuttavat toimenpiteet ovat työnantajan velvollisuuksia. Tietyn mallin mukaista menettelytapaa ei laissa kuitenkaan vaadita.

4.5 Työterveyshuoltolaki (1383/2001)

Työstä, työympäristöstä ja työyhteisöstä aiheutuvien terveyshaittojen ja vaarojen tunnistamista ja arviointia sekä havaittujen terveysvaarojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi on muodostettu työpaikkaselvitys. Asiantuntijana työpaikkaselvityksessä arvioidessa vaaroja voi toimia muun muassa työterveydenhuolto. Heidän tekemäänsä työpaikkaselvitystä voidaan käyttää arvioinnin tukena.

4.6 Kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011)

Laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta kumottiin 2012 vuonna kuluttajaturvallisuuslailla. Lain tarkoituksen on varmistaa kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelujen turvallisuus. Se ennalta ehkäisee kulutustavaroista ja kuluttajapalveluista aiheutuvia terveys- ja omaisuusvaaroja. Jos jokin edellä mainituista vaaroista syntyisi lain on tarkoitus varmistaa, että vaara saadaan riittävän tehokkaalla tavalla poistettua. Laki turvaa korkealaatuisen kuluttajaturvallisuusvalvonnan ja osaltaan parantaa toiminnanharjoittajien toimintaedellytyksiä.

4.7 Terveystensuojelulaki (763/1994)

Terveystensuojelulaki koskee yksilöä ja väestöä yleensä. Terveystensuojeluviranomainen voi sen perusteella tarkastaa, onko esimerkiksi yksikön lämpötila ja sisäilma lasten kannalta terveellinen.

5 TURVALLISUUSJOHTAMINEN

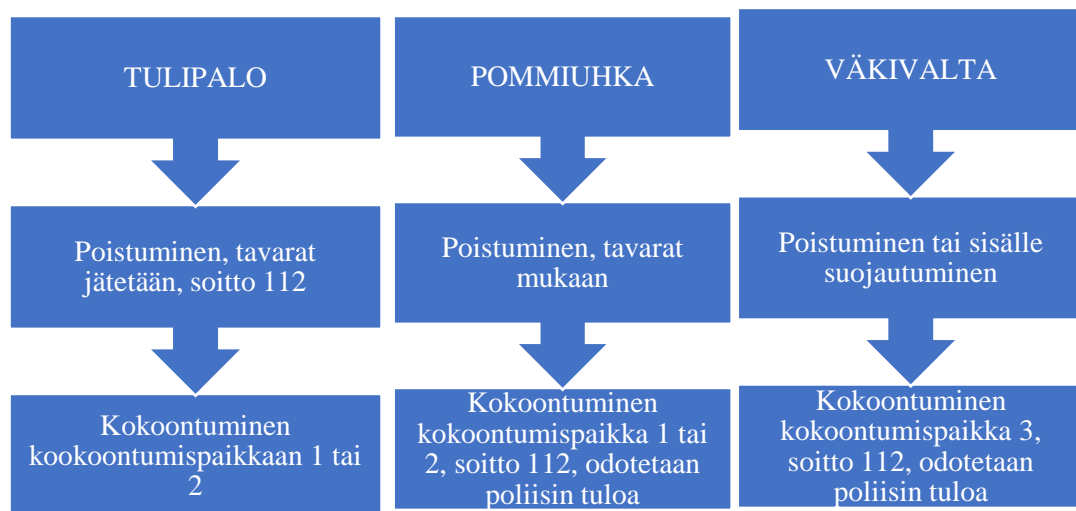
Jokaisella työpaikalla tulee olla nimettynä turvallisuusvastaava. Turvallisuusjohtamisessa työnantaja asettaa työntekijöidensä turvallisuuden ja terveyden keskeiseksi toiminnakseen. Tarkoituksena on kytkeä turvallisuusajattelu osaksi työnantajan toimintaa ja johtamis- ja hallintajärjestelmää. (Kuikko 2006, 48) Työturvallisuuslain 2 luvun 8§ 5 momentin mukaan työnantajan on tarkkailtava jatkuvasti työympäristöä, työyhteisön tilaa sekä työtapojen turvallisuutta. Työnantajan tulee myös tarkkailla kuinka toteutetut toimenpiteet vaikuttavat työn turvallisuuteen ja terveellisyteen. (Kuikko 2006, 43)

Työturvallisuuslain 10§ työn vaarojen selvittämisestä ja arvioinnista koskee työnantajia työntekijöiden määrästä ja yrityksen toimialasta riippumatta. (Kuikko 2006, 49)

5.1 Evakuointi ja suojautuminen

Turvallisuutta edistää tarkoin suunnitellut menetelmät, kuinka toimia, kun syntyy vaara-, tai onnettomuustilanne. Kokoontumispaikat vaaratilanteissa tulee olla suunniteltuna jo ennalta. Paikkoja tulisi olla vähintään kolme kappaletta. Ensimmäinen kokoontumispaikka on harjoitteluissa käytetty merkitty ja tuttu kokoontumispaikka, joka on yksikköä lähellä, mutta riittävän kaukana pelastustöiden estämisen välttämiseksi. Toinen kokoontumispaikka tulisi olla kaikille tuttu rakennus yksikön lähistöltä, joka suojaa huonolta säältä. Kolmas kokoontumispaikka on salainen, ainoastaan henkilökunta tietää sen sijainnin. Sijainti paljastetaan vasta poistumistilanteessa. Paikasta ei saa olla yksikköön suoraa näköyhteyttä. (Waitinen 2014, 15)

Kokoontumispaikalla lapsista ja henkilökunnasta otetaan nimenhuuto, tehdään ensiaputoimet, rauhoitellaan lapsia sekä otetaan yhteys viranomaisiin, vanhempiin ja sivistystoimeen. Ensimmäinen ja toinen kokoontumispaikka soveltuvat, jos kyseessä on tulipalo tai pommiuhka. Kolmatta kokoontumispaikkaa käytetään, kun kyseessä on väkivaltatilanne. (Waitinen 2014, 15)

(Kaavio oppilaitoksen turvallisuusoppaasta 2, turvallisuuskulttuurin kehittäminen. Ennalta suunnitellut kokoontumispaikat 1, 2 ja 3.) (Waitinen 2014, 15)

5.2 Häätätilanne

Jokaisen on hyvä tiedostaa, että hätätilanteissa johtajana ei aina välttämättä ole siihen määrätty henkilö. Joissain tilanteissa kuka tahansa voi joutua johtamaan hätätilannetta ennen

kuin viranomaiset ehtivät paikalle. Pääsääntönä kuitenkin on, että johtajana toimisi osaavin henkilö. Tilanteen johto siirtyy poliisille ja pelastusviranomaisille heidän saavuttua paikalle. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 64-65)

Tilannearvio tulisi tehdä nopeasti ja sen pystyy parhaiten tekemään henkilö, joka on itse tilanteessa. Paikalla olevalla on paremmat edellytykset tehdä päätös esimerkiksi siitä, onko turvallisempaa poistua rakennuksesta vai suojauduttava ryhmätilaan. Häätäkeskuksessa ei tunneta tapahtumapaikan pohjakarttaa, jonka vuoksi työntekijällä kyseisessä rakennuksessa on mahdollisuudet arvioida hyvät suojautumispaikat. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 65)

5.2.1 Tilannearvio

Tilannearviossa tulee saada seuraavat asiat selville,

- Mitä on tapahtunut ja miksi.
- Mitä seuraavaksi tapahtuu. Mitä näistä tapahtumista voi seurata.
- Ketkä ovat tapahtuman osallisia.
- Onko tilat turvalliset, jos eivät, kuinka päästään turvaan.
- Ovatko muut rakennuksessa olevat turvassa, jos eivät, voinko auttaa heitä vaarantamatta omaa turvallisuuttani.

(Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 65)

Toimintamalli esimerkiksi tulipalo tilanteessa on hyvin selkeä, siinä poistutaan turvallisinta reittiä sovitulle kokoontumispaikalle. Väkivaltatilanteessa tulee kuitenkin punnita sisälle suojautumisen ja evakuoitumisen välillä. Tilanteessa on kaksi toimintaa, joista valita. Valinta tulee tehdä kuitenkin nopeasti ja mahdollisuuksien mukaan nopeasti muutettava. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 66)

Hätätilanteet ovat erilaisia ja tämän vuoksi yksiselitteistä toimintaohjetta ei voi luoda. Johtamisen merkitys korostuu tämän vuoksi näissä tilanteissa. Henkilökunnan on ohjattava lasten toimintaa hätätilanteessa. Heidän jokaisen on osattava johtaa sisälle suojautumista sekä ulos poistumista omalla toimialueellaan. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 66)

5.3 Ilmoittaminen vaaratilanteesta yksikössä

Vaaratilanteen havaittua, tulee siitä ilmoittaa kaikille rakennuksessa oleville. Myös uhkaavan henkilön läsnäolosta on hyvä tiedottaa. Omassa yksikössä tulee sopia yhteinen

koodisana, joka käynnistää sisään suojautumisen tai evakuoinnin. Henkilökunnan tulee tietää kaikki kuulutuspuhekielet rakennuksessa ja niitä tulee osata käyttää. (Waitinen.2016.)

Kuulutettavan suojautumiskäskyn tulee olla selkeä ja lyhyt. Sovitulla koodisanalla tai signaalilla voidaan suojautumis- tai evakuointitoiminta käynnistää etukäteen. On myös tärkeää sopia käytänteet, kuinka ilmoitetaan, että suojautumistarvetta ei enää ole. (Waitinen.2016.)

Päiväkodeissa tulee ennalta ottaa selville tilat, joihin voi suojautua. Suojapaikan tulee olla tila, joka voidaan lukita ja jonne voidaan poistua uhkan vaikutusalueelta sekä sellainen, joka antaa suojaa uhkan vaikutuksilta. Tämänkaltaisia ovat esimerkiksi ryhmätila, jossa on vankat seinät, toimisto tai varastotila. Huomioi myös, että suojapaikasta täytyy pystyä poistumaan tarvittaessa. (Waitinen.2016.)

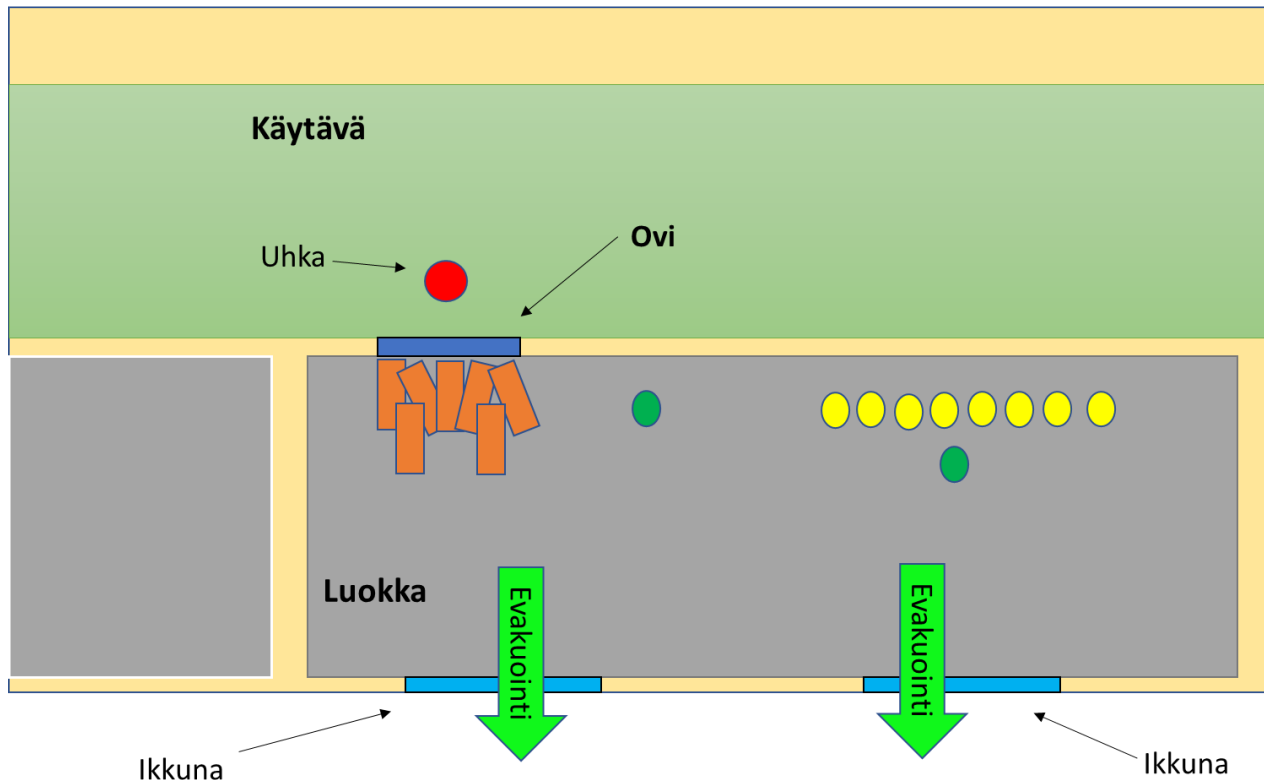
Työntekijöiden tulee etukäteen varmistua, että tilojen huoneet saadaan lukittua sisäpuolelta, sekä olla tietoisia lukitusmekanismista ja sen toiminnasta. Jokaisen työntekijän tulee osata pistää ovet takalukitusasentoon äkillisessä suojautumistilanteessa. (Waitinen.2016.)

Kun kuulee koodin tai tiedotuksen vaarasta, lapset tulee kerätä yhteen ja viedä luokkaan tai muuhun mahdolliseen suojautumispisteeseen. Luokan ovet tulee lukita tämän jälkeen välittömästi ja aloittaa suojautuminen. Suojautumista jatketaan niin kauan, kunnes vaara on ohitse tai, kun viranomaiset kehottavat toisin. Koska päiväkodissa on pieniä lapsia, olisi hyvä, että huoneeseen tulisi mahdollisuuksien mukaan kaksi aikuista. Toinen pystyy huolehtimaan lapsista ja toinen hoitamaan suojautumista. (Waitinen.2016.)

Kun ovet on lukittu, tulee siirtää kaikki mahdollinen irtaimisto nopeasti ryhmätilasta oven eteen. Tämän jälkeen suojaudutaan seinän viereen katvealueelle. Olisi hyvä, jos lapset saataisiin mahdollisimman matalalle ja liikettä saataisiin vähennettyä. Työntekijän tulee olla yhteydessä tilanteessa viranomaisiin, soittamalla ensimmäisenä 112-hätänumeroon. (Waitinen.2016.)

Luokasta evakuoituminen toimii ikkunoiden kautta. Ikkunoitten kautta tulee poistua vain, jos se on turvallista. Ylimmissä kerroksissa ikkunoista poistuminen on aina riski, jonka vuoksi tätä ei tule tehdä ilman viranomaisten käskyä. (Waitinen.2016.)

Suojautuminen ja ryhmätilasta evakuointi

Suojautuminen ja luokasta evakuointi- taulukko on tehty Waitisen koulutusdian pohjalta. (Waitinen.2016)

Tilanteessa tulee välttää niin sanottuja vaara-alueita. Vaara-alueita ovat avoimet aulatilat, pitkät käytävät ja avoimet päiväkodin piha-alueet. Mikäli on mahdollista työntekijöiden tulisi evakuoida vaaratilanteessa lapset pois rakennuksesta. Evakuointi tulee aina tehdä vaarasta pois päin. Mikäli evakuointi ei ole ensisijaisesti mahdollista jatketaan suojautumista, kunnes poliisi saapuu paikalle ja eliminoi uhan aiheuttajan. (Waitinen.2016.)

Jokaisen työntekijän tulee tuntea kaikki poistumisreitit rakennuksessa. Päiväkodeissa haasteen suojautumiseen ja evakuoimiseen luovat pienet lapset, jotka tarvitsevat todella paljon apua näissä tilanteissa. (Waitinen.2016.)

6 ENSKA

Enska, eli poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023 on sisäministeriön vuonna 2018 tekemä suunnitelma. Strategiassa on neljä tavoitetta.

1. Vähennetään rikosten ja turvallisuutta heikentävien häiriöiden aiheuttamia taloudellisia ja inhimillisiä kustannuksia ihmisille ja yhteiskunnalle
2. Tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa ihmisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta
3. Tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa ihmisten luottamusta poliisiin tunnistuen ja ottaen huomioon eri väestöryhmien, vähemmistöjen ja eri ikäryhmien sekä maan eri alueiden erilaiset tarpeet
4. Tukea poliisin muita toimintoja erityisosaamisella ja huolehtimalla siitä, että ennalta estävän toiminnan yhteistyöverkostot ovat hyödynnettävissä myös muussa poliisitoiminnassa

Espoon varhaiskasvatuksen työhyvinvointi- ja työsuojelun koordinaatiryhmän kokouksessa päälliköt kertovat, että yksi nimenomainen ongelma on turvallisuuden tunteessa. Tietoa siitä, kuinka toimia tilanteissa ei olla ohjattu tai opastettu, joka tuo ja lisää turvattomuuden tunnetta.

Poliisin ennalta estävän strategian mukaan rikokset sekä turvallisuutta heikentävät häiriöt vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen ja turvallisuuteen ihmisissä. Tuntemus turvallisuudesta vaikuttaa ihmiseen myös, vaikka ei itse olisi tapahtuman kohteena. Turvattomuuden tunne ja pelko voivat rajoittaa yksittäisten ihmisten oikeuksien toteutumista sekä rajoittaa elämää. (Sisäministeriö 2018)

Nykypäivänä media uutisoi rikoksista ja onnettomuuksista aiempaa enemmän ja yksityiskohtaisemmin. Tämä vaikuttaa kielteisesti ihmisten kokemukseen yhteiskunnan turvallisuudesta. Myös sosiaalisen median yleistyttyä ihmiset levittävät siellä tietoja ja huhuja rikoksista ja onnettomuuksista. Turvattomuutta saatetaan kokea, vaikka turvallisuustilanne tilastoissa olisi hyvä. Tämän vuoksi ennalta estävästä toiminnasta viestiminen sekä paikallisyhteisöjen kanssa toimiva aktiivinen vuorovaikutus ovat tärkeitä. (Sisäministeriö 2018)

Poliisi pystyy ennalta estävässä toiminnassa kohdentamaan toimintaa alueille ja ryhmiin, joissa turvattomuuden tunne on suurinta ja joissa turvallisuutta on parannettava. Tällä pystytään myös antamaan tietoa ja taitoja, joilla ihmiset pystyvät vahvistamaan itse omaa ja lähipiirinsä, sekä ympäristönsä turvallisuutta. Yksilötasoista ennalta estävää työtä voidaan edellyttää, jotta turvallisuus parantuisi. (Sisäministeriö 2018)

7 ENNALTAEHKÄISY

Tiedossa olevien uhkien ennaltaehkäisy on turvallisuustyön päätavoite. Mahdollisten riskien todennäköisyyden arviointi muodostaa haasteen tälle toiminnalle. Riskeillä on kronologinen malli, jonka mukaan toiminta on painottunut varhaiseen riskin havaitsemiseen. Näin mahdollistetaan tilanteeseen puuttuminen sekä kyetään ennalta estämään riskin toteutuminen. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 39)

Eri henkilöiden työtehtävät ja etäisyys mahdolliseen riskin aiheuttajaan muokkaavat eri ihmisten näkemyksiä riskeistä ja niiden todennäköisyydestä. Tämän vuoksi yhteistyö eri toimijoiden välillä on tärkeää kokonaiskuvan muodostamisessa. Kokonaiskuvan muodostuttua saadaan rakennettua toimivin mahdollinen toimintamalli. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 39)

7.1 Riskianalyysi

Riskianalyysillä kartoitetaan toimintaympäristössä ja sen ulkopuolella olevat vaaratekijät ja niiden seuraukset. Analyysillä selvitetään myös sopivimmat keinot riskienhallintaan. Riskin suuruus määräytyy seurausten vakavuuden ja todennäköisyyden kautta. Nämä määrittävät myös, millä tavalla riskiin tulee suhtautua. Kaikkia riskejä ei voida poistaa, mutta, jotta ikäviltä yllätyksiltä vältyttäisiin, ne on tunnistettava ja tiedostettava mahdollisimman kattavasti. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen, Vuoripuro 2010, 39)

Pelastussuunnitelmassa on pelastustoimiasetuksen 10§ mukaan selvitettävä yksikön vaaratilanteet sekä niiden vaikutukset. Suojautumismahdollisuudet sekä tarvittava suojelumateriaalit ja toimenpiteet vaaratilanteiden ehkäisemiseksi. Yksikköön on varattava suojeluhenkilöstö ja sen kouluttaminen sisällyttää suunnitelmaan. Muu henkilöstö yksikössä tulee myös perehdyttää tähän. Pelastussuunnitelmassa tulee olla myös suunnitelma, kuinka toimitaan erilaisissa onnettomuus-, vahinko- ja vaaratilanteissa. (Pelastustoimiasetus 10§)

Pelastussuunnitelmassa tulee olla selostus, josta selviää vaarojen ja riskien johtopäätelmät, rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyt, yksikössä oleville henkilöille onnettomuuksien ehkäisyn sekä onnettomuus- ja vaaratilanteiden toimintaohjeet. (Pelastuslaki 15§)

Pelastussuunnitelmaan tulee myös kirjata, kuinka omatoiminen varautuminen pelastuslain 14§ mukaan poikkeus oloissa toteutuu (Valtionneuvoston asetus pelastustoimesta 2§.)

Riskin arvioinniksi kutsutaan työn aiheuttamien haittojen ja vaarojen tunnistamista ja arviointia (Kuikko 2006, 49.)

Riskianalyysi tulisi aina suorittaa yksikössä työskentelevien henkilöiden tai heidän esimiestensä kanssa. Riskianalyysi on tärkeä tehdä, ilman sitä ei pystytä tekemään ennaltaehkäiseviä toimia vaaran tai uhan poistamiseksi tai ennakoimiseksi (Euroopan työterveys ja turvallisuusvirasto.)

8 LÄHESTYMISKIELTO

8.1 Laki lähestymiskiellosta (898/1998)

Lähestymiskielto voidaan määrätä henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaa kohdistuvan rikoksen tai uhan tai muun vakavan häirinnän torjumiseksi. Mikäli osapuolet lähestymiskieltoon asuvat vakituisesti samassa asunnossa, voidaan määrätä perheen sisäinen lähestymiskielto. (Laki lähestymiskiellosta 1§)

Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä siinä tilanteessa, jos henkilön, jota vastaan kieltoa pyydetään, on aiemmista rikoksista, uhkauksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että hän tulisi todennäköisesti tekemään uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen. Kiellon määrääminen ei saa olla kohtuutonta. (Laki lähestymiskiellosta 1:2§)

Perusmuotoisessa lähestymiskiellossa siihen määrätty henkilö ei saa tavata eikä muuten ottaa tai yrittää ottaa yhteyttä suojattavaan henkilöön. Suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkaileminen on myös kiellettyä. Perheen sisäisessä lähestymiskiellossa siihen määrätyn henkilön on poistuttava yhteisestä vakituisesta asunnosta, eikä hän saa palata sinne. (Laki lähestymiskiellosta 1:3§)

Lähestymiskielto voidaan määrätä laajennettuna, mikäli on syytä olettaa, ettei perusmuotoinen lähestymiskielto ole riittävä rikoksen uhan torjumiseksi. Laajennettu lähestymiskielto koskee myös oleskelua suojattavan henkilön vakituisen asunnon tai lomiasunnon, työpaikan tai erikseen määritellyn muun niihin rinnastettavan oleskelupaikan läheisyydessä. (Laki lähestymiskiellosta 1:3§)

Yhteydenotot, joihin on asiallinen peruste ja ovat tarpeellisia eivätkä koske lähestymiskielloa, esimerkiksi äkilliset lapsen sairastumisen ilmoittamiset. (Laki lähestymiskiellosta 1:3§)

9 VAARALLINEN HENKILÖ

Aggressiivisuus on käyttäytymistä, jolla tähdätään toisen ihmisen tai ympäristön psyykkiseen tai fyysiseen vahingoittamiseen. Aggressiivisuudesta voi olla väkivaltaisen käyttäytymisen lisäksi toista ihmistä loukkaavat ja uhkaavat sanat. On inhimillistä tuntea ärtymystä ja suuttumusta. Ristiriitatilanteissa aggressiivisuus on normaali reaktio, jolloin ihminen on turhautunut ja pyrkii aggressiivisella käyttäytymisellään korjaamaan tilanteen. Aggressiiviseen käytökseen vaikuttavat päihteet, biologiset, - ympäristö- ja tilannetekijät. (Weizmann-Helenius 1997, 11-19)

Väkivaltaisuus on yleensä ihmisen ulkoista käyttäytymistä. Väkivalta on tapa reagoida pettymyksiin ja niihin liittyviin turhautumisiin. Väkivaltainen käytös syntyy psyykkisten ja biologisten ominaisuuksien sekä ympäristötekijöiden tuloksena. Väkivaltaan johtaneessa tilanteessa ihminen usein kokee avuttomuudentunnetta ja sen, ettei hänellä ole muuta ulospääsyä tilanteesta, kuin väkivallan käyttö. Väkivaltaisen ihmisen persoonallisuus on puutteellisesti kehittynyttä, hänen psyykkinen kehityksensä on häiriintynyttä ja hänen kykynsä hallita käyttäytymistään on vajavaista. (Weizmann-Helenius 1997, 11-19)

Varhaiskasvatuksen haastateltava B kertoo henkisen aggressiivisuuden olevan uhkaavaa ja kuormittavaa. He ovat yksiköissä sopineet käytänteistä, miten toimia aggressiivisesti käyttäytyvän henkilön kanssa. Käytänteet pohjautuvat henkilöstön itsekeksimiin sekä turvallisuuskäsikirjan ohjeisiin.

9.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus on kahden tai useamman ihmisen välistä kanssakäymistä, jossa kyseisillä ihmisillä on vaikutus toisiinsa. Vuorovaikutustilanteeseen ihmiset tuovat omat kokemustaustansa, ihmiskäsityksensä, ennakkokäsityksensä, arvomaailmansa sekä mielikuvansa, jotka ohjaavat heidän toimintaansa. Ihminen luo toisesta ihmisestä tietyn mielikuvan ja reagoi tähän oman mielikuvansa pohjalta. Jos toisesta henkilöstä on jo valmiiksi tieto, että hän on vaarallinen, asennoidutaan tähän tapaamiseen eri tavalla. (Weizmann-Helenius 1997, 62).

Ihminen ilmaisee itseään vuorovaikutustilanteessa sanallisen viestinnän lisäksi koko kehollaan, tätä kutsutaan sanattomaksi viestinnäksi. Ihmisen katse, kasvojen ilmeet, sanat ja eleet kertovat paljon kyseisen ihmisen tunnetilasta ja ajatuksista. Ihmisen sisäiset tunteet, kuten viha ja ilo ovat reaktioita erilaisiin ärsykkeisiin. Reagointi tapahtuu eri tasoilla, näitä tasoja ovat biologinen taso, joka ilmenee esimerkiksi hikoilemisena sekä sydämen yltyvänä

lyöntitiheytenä. Toinen taso näkyy emotionaalisissa ilmaisuissa. Ihmisen emotionaalisesta tilasta kertoo paljon kasvojen ilmeet. Henkilön asennot sekä äänenpaino viestivät tämän tunnetilasta. Tunnetilat, jotka on todettu yhteneväisiksi eri kulttuureissa ovat onnellisuus, suuttumus, surullisuus, pelko, hämmennys ja inho. Kolmas reagoinnin taso koostuu henkilön oman kielellisen kuvauksen tunnetilasta ja reaktioista. (Weizmann-Helenius 1997, 62-63)

9.2 Vaarallisuuden arviointi

Riskien arvioinnissa olennaista on myös tunnistaa uhkaavat ja väkivaltaiset tilanteet. Väkivaltaisuusriskin arviointi voi koskea välitöntä tilannetta tai tulevaisuutta. Ennuste kuitenkin muuttuu aina epävarmemmaksi, mitä kauemmaksi tulevaisuuteen arvio tehdään. Arvioinnin joutuu tekemään työntekijä, joka on myös vain ihminen, tämä vaikuttaa arviointiin. Erilaiset ennakkoluulot vaikuttavat myös suurelta osin arvioinnin tekoon. Ennakkokäsitys kohdistetaan yleisimmin alkoholisteihin sekä psyykkisiä sairauksia kärsiviin henkilöihin. Ennakkoluulojen vuoksi vaaraa saatetaan liioitella, toisaalta joskus väkivaltaisuutta saatetaan myös aliarvioida. (Weizmann-Helenius 1997, 77-92). Ideana olisikin löytää kultainen keskitie ja tietty varautuminen, joka ei kuitenkaan ole yliampuva.

Vaarallisuuden arviointia ja vaaratilanteiden ennustamista varten on pyritty löytämään tekijöitä, jotka vaikuttavat väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Täsmällisiä kriteerejä tästä ei vielä ole, mutta kokemukseen perustuvat ennustusmerkit ovat olemassa ja näitä ei tule jättää huomiotta arvioinnissa. Ennusmerkkejä löytyy uhrin ja yksilön ominaisuuksista, tilannetekijöistä ja aggressiivista käyttäytymistä provosoivista tekijöistä. Ennusmerkkien yhteisvaikutus on aina kysymyksessä, kun väkivaltaisuutta tapahtuu. (Weizmann-Helenius 1997, 77-92)

Ihmisen puhe ja sanat kertovat paljon, siitä voi huomata uhkailua ja aggressiivista käytöstä. Puheen eli sanallisen viestinnän lisäksi tulisi seurata henkilön kehon fyysisiä ilmaisuja eli nonverbaalista viestintää. Sanallinen viestintä on tiedostettua, mutta nonverbaalinen on yleisesti tahatonta viestintää, tämän vuoksi se paljastaa ja kertoo useimmiten henkilön todellisesta tunnetilasta. Ihmisen tunnetiloista voidaan havaita tietynlaisia merkkejä nonverbaalisesti. Merkit ahdistuneesta, kiihtyneestä ja suuttuvasta henkilöstä ovat seuraavanlaisia, sydämen toiminta kiihtyy, hengitys nopeutuu ja henkilö hikoilee. Henkilöllä verenpaine nousee ja vihantunteen yltyessä kasvot muuttuvat kalpeiksi. Ohimo- ja kaulasuonet pullistuvat ja poskilihakset jännittyvät. Tämän tyyppisellä henkilöllä saattaa myös tulla nykimisliikkeitä ja hampaiden kiristelyä. Henkilö saattaa myös puristaa huulet yhteen ja puristaa kätensä nyrkkiin hänellä on jännittynyt keho. Silmät laajenevat ja vihan

yltyessä pupillit supistuvat. Henkilö liikehtii levottomasti. (Weizmann-Helenius 1997, 77-92)

Merkit ahdistuneen ja vihaisen ihmisen käyttäytymisestä ovat seuraavat, henkilö välttää katsekontaktia tai hänellä on pistävä tuijottava tai pälyilevä katse. Henkilön puhe on mutinaa tai töksähtelevää, kovaäänistä ja hyvin nopeaa. Henkilö liikehtii levottomasti ja kävelee edestakaisin. Henkilö on uhkaava ja jääräpäinen. Hänellä on ylimielinen, vaativa ja vähättelevä asenne. Hän on vetäytynyt eikä välttämättä puhu. Hän jättää huomiotta toiset ja hänen todellisuudentajunsa on heikentynyt. (Weizmann-Helenius 1997, 77-92)

Aggressiivisen käytöksen ennusmerkkejä ovat seuraavat, tyytymättömyydestä kertova ärtyneisyys. Joskus vihantunteita edistävät masentavat tunteet, loukkaantuminen, syyllisyys ja häpeä. Vihantunteisiin voi johtaa epäluuloisuus vääristä havainnoista. Aggressiivista käyttäytymistä voivat edistää ahdistus ja levottomuus. Pelokkuus voi peittää vihamieliset tunteet ja herkästi muuttua aggressiivisuudeksi. Myös vihamielisyys usein edeltää aggressiivista käyttäytymistä. (Weizmann-Helenius 1997, 77-92)

9.3 Ennalta ehkäisevä toiminta

Ennalta ehkäisevä toiminta väkivaltilanteiden varalta ovat todella tärkeitä. Varautuminen näihin tilanteisiin tarvitsee tekijöiden arvioimista ja muuttamista niiltä osin, joihin voidaan vaikuttaa. Aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen voidaan varautua tekemällä hyvä riskianalyysi, tekemällä ympäristö turvalliseksi, parantamalla työntekijöiden vuorovaikutustaitoja ja tarvittaessa muuttamalla heidän käyttäytymistään. (Weizmann-Helenius 1997, 53)

Työntekijöiden koulutus on olennainen osa ennalta ehkäisevää toimintaa. Koulutuksen tulee sisältää henkilöiden persoonallisuudesta, joilla on taipumus aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käytökseen. Väkivaltaa ennustavat merkit ja vuorovaikutukseen vaikuttavat tilanteet ovat työntekijän olennaista tietää. (Weizmann-Helenius 1997, 53)

9.4 Koulutus

Sisältö ja laajuus koulutukselle määräytyy ammatin, työpaikan ja työtehtävien mukaan. Työntekijöiden itsevarmuus on todettu parantavan kykyä selvittää uhkaavista ja väkivaltaisista tilanteista. Vaihtoehtoisten toimintojen valinta uhka tilanteessa on mahdollista vain, jos työntekijällä on turvallinen olo tilanteessa. Epävarma työntekijä saattaa vahingossa provosoida tekijää. (Weizmann-Helenius 1997, 70)

Työpaikalle, joka on väkivaltariskialtis, tulee laatia toimintasuunnitelma ja ohjeisto, kuinka toimia vaarallisten tilanteiden syntymistä minimoidaan ja jos väkivaltatilanne sattuu, miten niissä tulisi toimia. Tilanteen jälkihoidosta tulee myös kirjoittaa toimintasuunnitelmaan. Työntekijöiden tulee olla tietoisia näistä ohjeista ja menettelytavoista omassa yksikössään. (Weizmann-Helenius 1997, 73)

On tärkeää, että toimintasuunnitelma on laadittu yksityiskohtaisesti, siten, että jokainen työntekijä tietää, mitä tulee tehdä väkivaltatilanteen syntyessä. Väkivaltatilanteiden varalta toimintasuunnitelman tulee vastata aina tietyn yksikön tarpeita. (Weizmann-Helenius 1997, 74)

Työntekijöiden tulee olla tietoisia vaaroista, jotka sisältyvät työnkuvaan. Näin työntekijät pystyvät sisäistämään vaaratilanteiden ennaltaehkäisyyn tähtäävät toimintaperiaatteet ja turvallisuustoimet. Tilanteen vaarallisuutta voi lisätä paniikkireaktiot, joita syntyy helpommin, jos ei ole toimintaohjeita tai niihin ei olla perehdytty. (Weizmann-Helenius 1997, 73)

Komisario Hannu Väänänen kertoo haastattelussaan, että kaupungin turvallisuusorganisaatio on vastuussa päiväkotien turvallisuuden kouluttamisesta. Poliisia tarvittaessa pyydetään avustamaan tilaisuuksien pidossa. Tällaisia tilaisuuksia olisi hyvä pitää ainakin kerta vuoteen, jolloin vähintään käytäisiin läpi vanha tieto ja tarvittaessa päivitetäisiin ohjeistusta. (H. Väänänen 7.3.2019)

Haastateltavat A ja B olivat yksimielisiä siitä, että koulutus turvallisuudesta päiväkodeille olisi tarpeen. Haastatteluiden kautta toivottiin yhtenäisiä toimintaohjeita sekä yksikkökohtaista neuvontaa suunnitelman laatimiseksi.

Haastateltava A kertoi lähipoliisin olevan alueellisen yhteistyöhön ja verkostoon kuuluva henkilö. Tämä helpotti A:n mukaan asioimista ja asiantuntemuksen hakemisessa uhka- ja muissa tilanteissa tuttuuden vuoksi.

<p>Ahdistunut, kiihtynyt ja suuttuva ihminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sydämen toiminnan kiihtyminen • Nopea hengitys ja hikoilu • Verenpaineen nousu • Kasvot muuttuvat kalpeiksi vihantunteen yltäessä • Ohimon ja kaulasuonten pullistuminen • Poskilihasten jännittyminen • Nykimisliikkeet • Hampaiden kiristely • Yhteen puristuneet huulet • Käsien puristaminen nyrkkiin • Jännittynyt keho • Silmien laajeneminen • Vihan yltäessä pupillien supistuminen • Levoton liikehtiminen • Herkkä reagointi, hätkähtää helposti
<p>Ahdistunut ja vihainen ihminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Katsekontaktin välttäminen tai pistävä tuijottava tai pälyilevä katse • Puhe on mutinaa tai töksähtelevää, kovaäänistä ja hyvin nopeaa • Levoton liikehdintä • Edestakaisin käveleminen • Uhkaavuus • Jääräpäisyys • Ylimielinen, vaativa ja vähättelevä asenne • Puhumattomuus • Vetäytyminen • Toisen huomiotta jättäminen • Todellisuudentajun heikentyminen
<p>Aggressiivinen ihminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ärtynisyys kertoo tyytymättömyydestä • Masentavat tunteet, loukkaantuminen, syyllisyys ja häpeä edeltävät joskus vihantunteita • Epäluuloisuus vääristää havaintoja ja voi siksi johtaa vihan tunteisiin • Ahdistus ja levottomuus voivat edeltää aggressiivista käyttäytymistä • Pelokkuus voi peittää vihamieliset tunteet ja herkästi muuttua aggressiivisuudeksi • Vihamielisyys edeltää usein aggressiivista käyttäytymistä

Taulukko eri ihmistyyppien tyypillisistä käyttäytymismerkeistä (G. Weizmann-Helenius. Tampere. 1997. Väkivaltaisen ihmisen kohtaaminen).

10 JÄLKITOIMET

Eri aloilla on eri mahdollisuudet ja resurssit jälkihoidosta vaarallisen tilanteen jälkeen, tämän vuoksi jokainen työyhteisö tekee oman toimintasuunnitelmansa jälkihoidon varalle. Vakivaltatilanteen sattuessa työyhteisön tulisi kirjata tarkasti tapahtumat ja keskustella tapahtumasta. (Weizmann-Helenius 1997, 136-137)

10.1 Stressi

Työntekijän psyykkistä ja fyysistä jaksamista voi koetella stressi, joka aiheutuu haastavien asiakkaiden kohtaamisesta. Traumatisoivan kokemuksen voi muodostaa, jos tämä haastava tilanne kärjistyy väkivallaksi, jolloin työntekijä altistuu kriittiselle tilanteelle. Ihmiselle aiheutuu väistämättä sekä fyysisiä, että psyykkisiä muutoksia stressaavasta tilanteesta. Vaikutukset työntekijään, jotka aiheutuvat haastavasta asiakkaasta ei pidä aliarvioida. Tämänkaltaisen tilanteen jälkeen työntekijälle saattaa aiheutua myös tietynlaisia tunteita, joita ovat yleensä syyllisyys, pelko, kostonhalu ja häpeä. Näitäkään ei tule mitätöidä. Työntekijän kyky työskennellä ja työssä viihtyminen voivat joutua koetukselle, jos tapahtuneita tilanteita ei käsitellä rakentavasti. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 165)

Tilanteiden jälkitoimet on järjestettävä tapauskohtaisesti, sillä tapaukset ovat eritasoisia. Jotkut haastavat tilanteet eivät tarvitse virallisesti järjestettyä purkua. Nämä tilanteet voidaan hoitaa esimerkiksi lyhyellä juttutuokiolla työkaverin kanssa. Työntekijä, joka on kohdannut sanallisesti aggressiivisen henkilön voi todennäköisesti tarvita erilaisia jälkitoimia kuin sellainen, joka on kohdannut fyysisesti aggressiivisen henkilön. On myös hyvin yksilöstä riippuvaista, minkälainen jälkitoimi ja tilanteesta toipuminen tarvitaan. Toiselle traumatisoiva ja kriittinen tilanne, saattaa toiselle olla normaaliin työpäivään kuuluva tapahtuma. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 165-166)

Jokaisella työntekijällä on ammatista ja työnkuvasta riippumatta lähtökohtaisesti oikeus olla turvassa työpaikallaan. (Poliisihallitus 2012) Uhkailu ja väkivalta tilanteisiin ei aina ole yksinkertaisia toimintatapoja tai yksiselitteisiä ratkaisuja. Työntekijällä sekä organisaatiolla on velvollisuus ennalta valmistautua näihin tilanteisiin. Velvollisuus koskee myös haastavien tilanteiden jälkitoimien käytänteitä. Kokemuksia ja tapahtuneita asioita pitää pystyä purkamaan analysoiden ja asiallisesti. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 166)

Työntekijä voi helpottaa omaa selviämistään haastavista tilanteista esimerkiksi valmistautumalla tilanteeseen. Työntekijä voi ottaa käyttöönsä stressinhallintamenetelmiä tilanteen aikana, sekä käsittelemällä tilanteesta syntyneet stressireaktiot jälkikäteen. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 166)

10.2 Käyttäytyminen stressitilanteessa

Työntekijän on hyvä tietää, että haastavissa tilanteissa tilanteenhallintakyky saattaa heikentyä. Työntekijä saattaa pahimmassa tapauksessa alkaa käyttäytyä epärationaalisella tavalla. Reaktiot stressitilanteessa vaihtelevat voimakkaasta paniikkikäyttäytymisestä lievään hermostuneisuuteen. Työntekijän, joka on stressaantunut, puhe saattaa muuttua huutamiseksi, ääni saattaa korottua ja äänensävy saattaa muuttua kireäksi. Stressitilanteessa pintaan saattaa nousta tunteista pelko, ärtymys, ahdistus ja suuttumus. Voi myös käydä niin, että työntekijä lomaantuu ja jähmettyy paikalleen. Tällöin hän ei välttämättä pysty suojautumaan tai poistumaan paikalta. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 167)

Tilanteiden stressi, joka koetaan työssä, on kahden tekijän epätasapainoinen suhde. Tekijät ovat stressitekijät ja persoonallisuustekijät. Persoonallisuustekijöillä tarkoitetaan esimerkiksi työntekijän omia taitoja ja kykyjä. Varsinainen stressin tunne tulee silloin, kun nämä tekijät ovat epätasapainossa toisiinsa nähden. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 172) Stressitekijöillä tarkoitetaan esimerkiksi, kun työhön sisältyy paljon kielteisiä tunteita herättäviä vuorovaikutustilanteita asiakkaan kanssa. Stressitekijöiltä voi myös olla jatkuvat muutokset ja epävarmuus työssä. (Työterveyslaitos)

10.3 Trauma

Jotkut työssä kohdatut haastavat tilanteet voivat traumatisoida. Monet tekijät vaikuttavat itse traumatisoitumiseen ja sen vaikeusasteeseen. Seuraavassa taulukossa on esiteltyä traumatisoivien ja kriittisten tilanteiden tyypillisiä piirteitä. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 172)

Tyypillisiä kriittisten tilanteiden jälkeisiä stressireaktioita ja oireita			
Fyysiset	Psyykkiset	Käyttäytyminen	Henkiset
<ul style="list-style-type: none"> ■ kylmänväreet ■ jano ■ väsymys ■ pahoinvointi ■ huimaus ■ säpsähdykset ■ oksentelu ■ pyörryttäminen ■ heikkous ■ rintakivut ■ päänsärky ■ verenpaine ■ kohonnut syke ■ lihasvahahtelut ■ hampaiden kiristely ■ näköhäiriöt ■ runsas hikoilu ■ hengitysvaikeudet 	<ul style="list-style-type: none"> ■ sekavuus ■ painajaiset ■ epävarmuus ■ ylivalppaus ■ epäluuloisuus ■ mielikuvat ■ syyttely ■ päätöksentekokyvyttömyys ■ keskittymisvaikeudet ■ muistivaikeudet ■ ajan- ja paikantajun häiriöt ■ vaikeuksia tunnistaa ihmisiä ja asioita ■ kohonnut tai alennut valmius ■ ympäristön huomioimisen lisääntyminen tai vähentyminen ■ pelot ■ syyllisyys ■ suru ■ pakokauhu ■ kiistäminen ■ ahdistus ■ levottomuus ■ ärtyisyys ■ masennus ■ suuttumus ■ aavistukset ■ tunnepurkaukset ■ tunteiden kontrolloimattomuus ■ sopimattomat tunnereaktiot 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pidättyväisyys ■ epäsosiaalisen käytös ■ kyvyttömyys levätä ■ ylienergisyys ■ epävakaa liikkuminen ■ muutokset sosiaalisessa elämässä ■ muutos puherytmisessä ■ ruokahalumuutokset ■ ylireagointi ympäristölle ■ alkoholin käytön lisääntyminen 	<ul style="list-style-type: none"> ■ suuttumus Jumalalle ■ vetäytyminen henkisestä yhteisöstä ■ "Jumalan hylkäämä" ■ vaikeus rukoilla ■ epäkiitollisuus ■ toivottomuus ■ uskonkriisi

Taulukko: Tyypillisiä kriittisten tilanteiden jälkeisiä stressireaktioita ja oireita. (Everly 2006; Mitchell 2006.)

10.4 Harjoituksia

Haastavat asiakastilanteet- väkivalta työssä teoksessa Rantaeskola, Hyyti, Kauppila ja Koskelainen ovat listanneet keinoja, joita kriittiselle tilanteelle altistumisen jälkeen kannattaa kokeilla.

1. Fyysisten oireiden helpotukseksi kokeile 24-48 tunnin aikana tapahtumasta liikuntaa vuorotellen rentoutuksen kanssa.
2. Pysy sopivan kiireisenä ja tee itsellesi aikataulu.
3. Pidä jokapäiväiset rutiinisi mahdollisimman tavallisina.
4. Vältä suuria elämänmuutoksia.
5. Pidä tunne siitä, että kontrolloit edelleen omaa elämääsi; tee normaaleja päivittäisten asioiden päätöksiä mahdollisimman paljon.
6. Puhuminen on paras lääke, siispä puhu ihmisille.
7. Tiedä, että ihmiset välittävät, joten ole heille saatavilla.
8. Vietä aikaa toisten kanssa, älä vetäydy
9. Muista kysyä myös muilta työtovereilta, kuinka he voivat, jakamalla tunteet helpotat työtovereittesikin oloa.
10. Huomioi ympärilläsi olevat, hekin saattavat elää paineen alla.
11. Kerro rehellisesti muille, miten voit, joskus voi tuntea olonsa huonoksi ja se on ok, anna tälle tunteelle lupa.
12. Unettomien hetkien aikana pidä kirjaa, kirjoita itsesi läpi tilanteesta.
13. Tee asioita, jotka tuntuvat hyviltä.
14. Ajatukset, unet tai niin sanotut flashbackit ovat normaaleja reaktioita, niitä vastaan ei kannata taistella. Ne heikkenevät ajan myötä.
15. Vaikka et olisi nälkäinen, syö säännöllisesti.
16. Tunteiden puuduttaminen alkoholilla tai lääkkeiden yli- tai yhteiskäytöllä tuo vain lisää ongelmia ja monimutkaistaa asioita, älä siis toimi näin.
17. Työyhteisölläsi on tarjolla erilaisia tukimuotoja, jos tunnet, että tarvitset ulkopuolista apua, pyydä sitä ja ota se vastaan.

(Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 178)

Kriittisissä tilanteissa toimimisen harjoittelu auttaa vähentämään stressireaktioiden ilmenemisen voimakkuutta. Uhkaavat ja äkilliset tilanteet muodostavat stressireaktion joka tapauksessa. Kuitenkin näihin tilanteisiin valmistautunut työntekijä pystyy harjoittelulla vaikuttamaan siihen, kuinka paljon reaktio vaikuttaa havainnoitiin, päätöksentekoon ja

toimintaan. Valmistautuminen tilanteisiin voi ennalta ehkäistä tilanteen jälkeen koettuja negatiivisia tunteita. Ennalta arvaamattomat tilanteet yleensä ovat ne tilanteet, joista syntyy traumatisoituminen. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 203-2010)

10.4.1 Mielikuvaharjoittelu

Haastaviin tilanteisiin voi yhtenä keinona valmistautua mielikuvaharjoittelulla. Mielikuvaharjoitteluja erilaisissa työtehtävissä on tutkittu ja tutkimukset ovat osoittaneet, että tämänkaltaiset harjoitukset ovat hyödyllisiä. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 212)

Mielikuvaharjoituksissa käydään läpi myös ajatuksia, tunteita, erilaisia tilanteita ja suorituksia näissä tilanteissa. Tarkoituksena mielikuvaharjoittelussa on lisätä työntekijän tietoisuutta omasta mielentilastaan. Työntekijän tulisi havaita omat tunnereaktionsa ja kyetä säätämään mielentilaansa ennen tilannetta, sen aikana ja sen jälkeen. Tarkoituksena on, että mielikuvaharjoittelun aikana käytettyjä taitoja pystyttäisiin hyödyntämään oikean tilanteen tullen. Olennaista näissä harjoituksissa on, että tilanne, jota harjoitellaan, on realistinen. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 212-213)

Erilaisista mahdollisista tilanteista voidaan tehdä esimerkiksi käsikirjoitus, joka luetaan työntekijälle. Käsikirjoituksessa käydään läpi tilanne, jota harjoitellaan, alusta loppuun. Harjoitteessa voidaan käyttää kertojaa, joka kertoo tapahtumien kulun. Harjoituksen aikana kertoja antaa ohjeita siihen, kuinka työntekijän tulisi tilanteessa reagoida. Kertoja voi myös antaa ohjeita, kuinka tapahtuman aikana suorittaja voi rauhoittaa itseään. Mitä paremmin työntekijä pystyy eläytymään tilanteisiin ja mitä realistisempia tilanteet ovat, sitä tehokkaampi harjoittelu on. Optimaalisen mielentilan saavuttaminen ja sen ylläpito on mielikuvaharjoittelun päämääränä. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 213)

Jotta mielikuvaharjoittelusta olisi todellista hyötyä ja siitä tulisi tuloksia, niiden käytänteisiin, rakenteeseen ja harjoitteluun tulisi luoda rutiini. Harjoittelun tulisi myös olla säännöllistä. Mielikuvaharjoittelu on taito, jota ei voi oppia vain lukemalla, sitä täytyy harjoittaa myös tekemällä. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 213-214)

10.4.2 Keho-mieli-tasapaino

Mielikuvitusharjoittelussa yhtenä keskeisenä harjoitteluna on keho-mieli- tasapainon saavuttaminen ja ylläpito. Peruspilareita tähän ovat tietoinen läsnäolo ja oikeanlainen hengitystekniikka. Haastavien tehtävien aikana oikeiden havaintojen tekemisessä auttaa

tietoinen läsnäolo. Tietoinen läsnäolo auttaa myös realistisen tilannekuvan luomisessa, vuorovaikutuksessa ja kaikessa käyttäytymisessä. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 214-215)

Stressin mukana tulevat vaikutukset eivät saisi tulla työntekijälle yllätyksenä. Ne olisi hyvä tiedostaa. Työntekijä ei saisi yrittää liikaa torjua, vastustaa tai sivuuttaa näitä syntyneitä tuntemuksia, joita uhkatilanne synnyttää hänessä. Työntekijältä ei kulu turhaa energiaa syntyneiden vaikutusten mitätöintiin, jos hän oppii havaitsemaan ne ja hyväksymään niiden luovat muutokset. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 214)

Tietoisella läsnäololla tarkoitetaan aistien keskittämistä siihen, mitä juuri nyt tapahtuu. Tietoisuus nykyhetkestä ja siinä läsnäolo auttavat työntekijää keskittymään käsillä olevaan hetkeen. Työntekijä ei pysty näkemään välttämättä todellisuutta sellaisena, kuin se on, jos tilanteessa työntekijällä on esimerkiksi stressin aiheuttamia voimakkaita reaktioita. Näissä tilanteissa tyypillisesti havaitaan asiat sellaisina, kuin kuvitellaan niiden olevan, eikä sellaisina, kun ne ovat todellisuudessa. Tilanteissa, joissa päätökset ja valinnat voi joutua tekemään nopeasti voi tämänkaltainen ajattelu olla haitallista. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 215)

Huomion keskittämisessä juuri tähän hetkeen auttaa oikeanlainen hengitystekniikka. Tarpeeksi kauan ja riittävän usein tehtynä hengitysharjoitusten teko muodostaa automaattisen toimintatavan myös haastavissa työtilanteissa. Hengitysharjoituksia, jotka edistävät keho-mieli-tasapainoa voi hyödyntää ennen haastavaa tilannetta, tilanteen aikana ja sen jälkeen palautumisen apuna. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 215)

Stressivasteessa aistit ja valppaus tehostuu. Fysiologinen fakta on, jos henkilö hengittää tietyllä tavalla, on elimistön vaikeampi synnyttää stressivastetta. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 215)

10.5 Negatiiviset ja positiiviset tunteet

Haastavien tilanteiden kohtaaminen herättää negatiivisia tunteita, jotka ovat luonnollisia. Myös päivittäisissä haastavissa asiakkaiden kohtaamisen seurauksena saattaa syntyä negatiivisia tunteita, kuten pelko, ahdistuneisuus ja viha. Negatiiviset tunteet vaikuttavaan psyykkiseen hyvinvointiin ja mielentilaan. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 217)

Negatiivisilla tunteilla on fysiologisia vaikutuksia, jotka vaikuttavat monin tavoin kehoon sekä sydämen toimintaan. Negatiiviset tunteet ovat sydämen toiminnalle epäsuotuisia esimerkiksi tekemällä sydänrytmistä epätasaisemman. Vastapainona positiiviset tunteet, kuten eheys, kiitollisuus, rohkeus ja myötätunto vaikuttavat positiivisesti ja tekevät sydänrytmistä tasaisemman. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 217)

Negatiivisten tunteiden kokemisen välttäminen työtilanteissa ja ylipäättään elämässä on mahdotonta. Kuitenkin olennaista olisi kiinnittää huomio koettuihin tunteisiin sekä mahdollisen haastavan tilanteen purkamiseen. Tämä kehittää myös kokonaisvaltaista työssä jaksamista. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 217)

Negatiivisia tunteita saatetaan pitää heikkoutena, esimerkiksi pelkoa. Negatiivisista tunteista monet ovat kuitenkin normaaleja reaktioita epänormaaleihin tilanteisiin. Näillä reaktioilla on biologinen selviytymiseen liittyvä tehtävä. Työntekijän tunnistaessa ajatuksensa ja tunteensa haastavien tilanteiden aikana voivat auttaa häntä selviämään paremmin tilanteesta ja sen jälkipuinneista. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 218-219)

Vaikeaksi koettuja tunteita ihminen yrittää usein vältellä. Nämä tunteet kuitenkin nousevat esiin juuri haastavien tilanteiden yhteydessä. Tunteiden välttelyn vastakohta on niiden kohtaaminen. Kohdattaessa tunteet käyt läpi ja muistat tapahtumaan liittyvät ajatukset, tunteet. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 219)

Vihan tunteminen kohdattaessa järkyttäviä asioita, kuten väkivaltaa, on luonnollista reagointia. Psykkiselle ja fyysiselle terveydelle saattaa kuitenkin olla haitallista jatkuva kaunan kantaminen ja vihan tunne. Tähän auttaa armollisuus ja anteeksi antaminen. Vakavien tapahtumien yhteydessä varsinkin anteeksi antaminen saattaa olla vaikea ja pitkäaikainen prosessi. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 220)

10.6 Stressaavan tilanteen purkutyo

Tunteiden ja eritoten negatiivisten tunteiden työstäminen ei ole yksinkertaista ja kaikille sopivaa käsittelytapaa ei ole. Työssä kohdattujen tilanteiden esiin nostamat tunteet saattava joskus liittyä työntekijän muun henkilökohtaisen elämän stressitekijöihin. Haastavien tilanteiden synnyttämiä negatiivisia tunteita kannattaa miettiä tilanteen jälkeen. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 217)

Ihmisen luonteelle on ominaista halu ymmärtää asiat kokonaisuutena ja saada puettua ajatukset ja tunteet sanoiksi. Työtehtävien herättämistä tunteista jakaminen ja puhuminen

muiden kanssa on koettu toimivaksi tavaksi purkaa aiheutunutta stressiä ja negatiivisia tunteita. Haastavista tilanteista puhuminen työpaikalla auttaa työntekijää käymään asia läpi mielessään ja pukea ajatuksensa ja tunteensa sanoiksi. Mikäli työyhteisön ilmapiiri on tukeva ja ymmärtäväinen, voi puhuminen tarjota tilaisuuden prosessoida haastavat tilanteet. Aina viralliselle purkukeskustelulle ei ole tarvetta, myös työkavereiden kanssa keskustelu tapahtuneesta voi auttaa tilanteesta selviytymisessä. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 217-218)

Avoimuuteen ja kuinka auttavaa keskustelu haastavasta tilanteesta on, vaikuttavat työyhteisön kulttuuri, työntekijöiden väliset suhteet. Puhuminen ja asioiden jakaminen ei kaikissa työyhteisöissä ole vakiintunut tapa. Varhaiskasvatuksen organisaationa sekä sen työntekijöiden kannattaa pohtia omalla kohdalla minkälainen kulttuuri omassa työyhteisössä vallitsee puhumisen osalta ja miten sitä voisi parantaa, jos tarvetta. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 218)

Omien vahvuuksien pohtiminen ja sisäistäminen ovat osa kokonaisvaltaisen työssä jaksamisen kehittämistä. Näiden vahvuuksien tunnistaminen ja tunnustaminen herättää myös usein positiivisia tunteita. Vahvuudet on usein helpompi havaita muissa, kuin itsessä, jonka vuoksi tunteiden tunnistaminen on vaikeaa. Negatiivisiin asioihin ja puutteisiin on helpompi tarttua. Positiiviset kokemukset ja tunteet elämästä ja koetuista asioista on myös hyvä ottaa huomioon. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 220-222)

10.7 Tukiverkko

Fyysistä ja henkistä terveyttä edistävät tutkimusten mukaan vertaistukiverkko ja sosiaalinen verkosto. Tukiverkko edistää palautumista ja kokonaisvaltaista työssäjaksamista. Turvallisuuden tunnetta luo tietoisuus siitä, että on hyväksytty ja pyyteettömästi rakastettu. Tällainen tukiverkosto olisi hyvä olla kaikilla. Tukiverkosto, jonka jäseniin voisi luottaa ja joiden kanssa voi kaikista eteen tulevista asioista puhua. Verkosto voi muodostua työyhteisöstä tai valtakunnallisesti samaa työtätekevää -tai läheisten verkostosta. Toisten tukemista lujittaa molemmin puoleinen vastavuoroisuuden periaate. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 222)

Monet työntekijät selviytyvät työn aiheuttamasta stressistä ja työtehtävien aikana koetuista haastavista kriittisistä tilanteista omin avuin. Normaali toimintakyky säilyy tai palautuu, vaikka voimavarat joutuisivatkin koetukselle. Joskus työssä koetut haastavat tilanteet saattavat aiheuttaa kuitenkin vakavampia ongelmia. Oma jaksamista on hyvä arvioida

säännöllisesti ja kehittää tapoja, jotka sopivat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin arvioimiseksi juuri hänelle. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 222-223)

11 KOULUTUSTILAISUUS TYÖSUOJELUPARIEN ILLASSA 23.5.2019

Opinnäytetyöni pohjalta järjestettiin koulutustilaisuus 23.5.2019 Espoon valtuustosalissa. Koulutukseen osallistuivat varhaiskasvatusyksiköiden johtajia, työsuojeluasiamiehiä sekä päälliköitä. Tilaisuuteen osallistui yhteensä 91 henkilöä. Koulutus kesti noin kaksi tuntia.

Koulutuksen alussa käytiin läpi lain kohtia, jotka tulee ottaa huomioon sekä teoriapohjaa. Loppu aika käytettiin konkreettisten asioiden pohtimiseen kuten harjoittelun ja ennaltaehkäisyn sekä jälkitoimien tärkeyteen. Todelliset case tapaukset päiväkodeista toivat konkretiaa koulutustilaisuuteen.

Itselleni kouluttajana koulutustilaisuus antoi paljon. Koulutuksessa vielä konkretisoitui se, kuinka tärkeä aiheeni oli Espoon päiväkodeille. Päiväkodeilla on vielä paljon tekemistä ennaltaehkäisyn ja kiinteistöjen turvallisuuden kanssa. Nämä asiat puhututtivat koulutukseen osallistujia. Poliisin ja päiväkotien yhteistyön esilletuominen loi yleistä turvallisuudentunnetta koulutustilaisuudessa. Tämän kaltaisia koulutustilaisuuksia kaivattiin säännöllisesti.

Koulutuksessa opinnäytetyöni tuli testattua, onko se toimiva ja tuoko se esille oikeita asioita. Koulutusmateriaalia muokkaamalla se on yleispätevä minkä tahansa paikkakunnan päiväkoteihin, eikä ainoastaan Espooseen

Liitteessä 3. on Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen aluepäällikkö Tarja Ojasen mietteet ja palaute koulutustilaisuudesta.

12 POHDINTAA

Valitsin aiheeksi ajankohtaisen asian myös sisäministeriön tekemän poliisin ennalta estävän toiminnan strategian näkökulmasta. Ennalta estävän toiminnan yhtenä tavoitteena on turvallisuuden sekä turvallisuuden tunteen lisääminen. Tieto kuinka toimia luo turvallisuuden tunnetta. Vaikka tilanne tulisikin yllätyksenä, siinä ei jäätyisi, vaan olisi joitakin rutiineja, joita tilanteen tullen osattaisiin hyödyntää. Tähän tarkoitukseen opinnäytetyöni sekä pitämäni koulutus tähtää.

Kysyin haastattellessani komisario Väänästä, onko tämä tärkeä aihe, onko tästä hyötyä. Väänäsen vastaus oli, että tästä opinnäytetyöstä on hyötyä. Se kouluttaa, opettaa ja neuvoo. Näin voidaan auttaa yhteiskunnalle tärkeitä osa-alueita sekä kouluttaa ihmisille tietynlaista turvallisuusosaamista, ilman, että koulutettavilla on turvallisuusalan koulutusta. Kaikki tahot hyötyvät tämän avulla, kaupunki, päiväkotit ja poliisi. Myös varhaiskasvatuksen johtajien mukaan turvallisuuskoulutus ja opas toimintaan on hyvä ja tervetullut työ.

Uhkatilanne voi olla subjektiivinen kokemus tilanteen vaarallisuudesta, joka tulee ihmiselle tai se voi täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Varhaiskasvatuksen mielipiteet tilanteen muuttumisesta ovat kaksijakoisia alueesta riippuen. Poliisin näkökannalta tilanne varhaiskasvatuksessa on hyvä. Subjektiivisen kokemisen vuoksi voi olla, että poliisille ei kaikkia tilanteita ilmoiteta, jonka vuoksi tilastointi poliisin puolelta voi olla väärä.

Erilaisten kulttuurien sisäistäminen ja ymmärtäminen voisi olla osana turvallisuuden tunnetta. Erilaisuuden hyväksyminen on kuitenkin monelle hankalaa.

Työssä oli monta liikkuvaa osaa. Helpoin osa oli koota lakisäädäntöä tukemaan tekstiä. Suurin työ oli päästä ymmärrykseen, minkälaiset asiat päiväkotia uhkaavat ja minkälaista ohjeistusta he kaipaavat. Tämän vuoksi käynti Espoon varhaiskasvatuksen työsuojelu ja turvallisuus kokouksessa, jossa varhaiskasvatuksen aluepäälliköt pystyivät minulle itse nämä kertomaan, oli todella tärkeä.

Koulutus on varhaiskasvatuksen puolelta jäänyt vähäiseksi. Espoon kaupunki on vastuussa koulutuksesta varhaiskasvatuksen turvallisuudessa. Sitä on joskus haastatteluiden mukaan ollut, mutta ei vähään aikaan.

Turvallisuuskulttuuri on kyky ja tahto ymmärtää turvallisuutta. Pohdin tämän kautta olisiko tällaisten asioiden kouluttaminen verkkokurssilla mahdollista. Voidaanko olla varmoja siitä, että työntekijät ovat tarpeeksi motivoituneita ottamaan tiedon turvallisuudesta vastaan tämänkaltaisen opettamisen kautta.

Ennalta estävästi työntekijöiden on hyvä tunnistaa erilaiset merkit, jotka ilmenevät ihmisessä erilaisissa tunnetiloissa. Päiväkotien yksiköissä on hyvä tiedostaa, jos huoltajalla on lähestymiskielto lapseen ja vähän myös taustaa tästä. Tällöin henkilökunta voi varautua myös henkisesti tilanteeseen, jossa lähestymiskiellon omaava henkilö tulee alueelle tai noutamaan lasta.

Itsensä ja omien reaktioiden tunteminen sekä tilanteisiin varautuminen auttaa toimimaan tilanteissa ja puimaan tapahtunutta tilanteen jälkeen. Itsetuntemus siis auttaa ennalta ehkäisevästi tilanteisiin.

Varhaiskasvatuksessa kaivattaisiin poliisilta yksilöiviä toimintaohjeita. Varhaiskasvatus kaipaisi myös yksikkökohtaista neuvontaa, turvallisuussuunnitelmien laadintaan. Haastatteluissa tuli myös esille toivomus lähipoliisitoiminnasta. Lähipoliisitoiminnalla päiväkotien henkilökunnalla olisi tuttu luottohenkilö, jonka puoleen voisi matalalla kynnyksellä kääntyä.

Työni opetti minulle paljon ja sain sivussa yleissivistystä asiaan. Lapset ovat tulevaisuus ja heille pitäisi luoda turvallinen kasvuympäristö. Tämän vuoksi tein tämän opinnäytetyön ja tulevaisuudessa tulen tarvittaessa auttamaan turvallisuuden ylläpidossa omien mahdollisuuksieni mukaan.

LÄHTEET

Euroopan työterveys- ja turvallisuusvirasto. 2019. <https://osha.europa.eu/fi>. Luettu: 4.11.2018

Finlex <https://www.finlex.fi/fi/> Luettu: 4.12.2018

Kreus, J, Pelkonen, N, Ranta, T, Turunen T, Viitanen, J, Vuoripuro, J. 2010. Leppävaara. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja – vakavien henkilöriskien hallinta.

Kuikko, T. 2006. Helsinki. Työturvallisuus ja sen valvonta

Paasonen, J. 2012. Helsinki. Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen.

Poliisi.fi Luettu: 4.12.2018

Poliisihallitus. 2012. Määräys - Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa Luettu: 15.4.2019

Rantaeskola, S, Hyyti, J, Kauppila, J, Koskelainen, M Helsinki. 2015. Haastavat asiakastilanteet :väkivalta työssä.

Saarsalmi, O. 2008.Vaajakoski. Päivähoidon turvallisuussuunnittelu

https://www.tampereenseutu.fi/site/assets/files/15161/paivahoidon_turvallisuussuunnittelu_saarsalmi.pdf Luettu: 4.12.2018

Sisäasiainministeriön julkaisuja. Helsinki. 2010. Oppilaitosten turvallisuus. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79733/sm_402009.pdf Luettu 21.3.2019

Sisäministeriö.2010.Poliisin ennalta estävän työn strategia

35/2018<https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Poliisin+ennalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf/ae0d1f5-8fc9-fac6-1e60-68c0374e296f/Poliisin+ennalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf> Luettu 21.3.2019

Sosiaali- ja terveysministeriö.Helsinki.2005.Turvallisuussuunnitteluopas sosiaali- ja terveysalan yksiköille.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71946/Oppaita_2005_13_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 30.11.2018

Työterveyslaitos. Stressi ja työuupumus. <https://www.ttl.fi/tyontekija/tyostressi-ja-uupumus/> Luettu: 2.5.2019

Waitinen, M. Helsinki. 2014. Oppilaitoksen turvallisuusopas 2. Turvallisuuskulttuurin kehittäminen.

Waitinen, M. Varautuminen väkivaltatilanteisiin. 2016.Diasarja.
<file:///C:/Users/Suvi/Desktop/oppari/Varautuminen%20Waitinen.pdf> Luettu: 4.4.2019

Weizmann-Helenius, G. Tampere. 1997. Väkivaltaisen ihmisen kohtaaminen

Liite 1

Haastattelu kysymykset Komisario Hannu Väänänen, Ulkopuolinen + vanhempien uhka – henkilöuhka

1. Minkälainen oman näkemyksen mukaan Espoon päiväkotien turvallisuustilanne on?
2. Onko tällä hetkellä päiväkoteihin kohdistuvat uhat normaalia vai onko tilanne muuttunut vuosien varrella?
3. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet muutokseen?
4. Miten päiväkotien uhat ja turvallisuus on muuttunut Espoossa?
5. Mitä uhkia ollut ja mitä uhkia nykyään on?
6. Mistä mahdollinen muutos johtuu?
7. Onko tietoa, onko poliisi pitänyt päiväkodin henkilökunnalle pidetty koulutustilaisuutta uhkaavan henkilön kohtaamiseen?
8. Kuinka usein olisi hyvä pitää tällaisia koulutustilaisuuksia?
9. Onko jotkin tilanteet päiväkodeissa olleet sellaisia, että aikaisemmalla yhteydenotolla poliisiin oltaisiin voitu ehkäistä joitain tapahtumia?
10. Jos vanhempi on määrätty lähestymiskieltoon, missä vaiheessa prosessia päiväkodille voidaan kertoa asiasta?
11. kuinka päiväkodeissa toimia, jos lähestymiskiellon omaava saapuu hakemaan lasta, vaikka ei saisi?

Liite 2

Kysymykset poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyötä varten

Vastaa kysymyksiin mahdollisimman kattavasti ja oman tiedon mukaan, voit kysyä varhaiskasvatuksen työntekijöiltä asioihin mielipidettä tai apua Case- juttuun tarvittaessa.

Huomioi, että kysymysten uhissa puhutaan nyt henkilöuhista. Henkilöuhilla haetaan päiväkodin ulkopuolista uhkaavaa henkilöä, eli joko lapsen vanhempaa tai muuta lapsen lähipiiristä tai kokonaan ulkopuolista tahoja. En hae tässä tietoja muista turvallisuushista esim. paloturvallisuudesta. Opinnäytetyöni on keskittynyt henkilöuhkiin.

Käytän haastattelun vastauksia opinnäytetyössäni informatiivisena materiaalina. Haluan näillä haastattelukysymyksillä saada tukea teoriapohjalle sekä konkreettista tietoa ja tilastointia henkilöiltä, jotka ovat päivittäin toiminnassa varhaiskasvatuksessa ja näkee tilanteita, jotka ovat uhkaavia.

Huom! Case tilanteita käytän vain tulevassa koulutustilaisuudessa.

1. Minkälainen oman näkemyksen mukaan oman vastualueen päiväkotien turvallisuustilanne on?
2. Onko tällä hetkellä päiväkoteihin kohdistuvat uhat muuttuneet vuosien varrella?
3. Mitkä asiat ovat näkemyksesi mukaan vaikuttaneet muutokseen?
4. Onko poliisi pitänyt koulutustilaisuuksia oman alueesi päiväkodeille, oliko koulutuksiin sisällytetty uhkaavan henkilön kohtaaminen?
5. Jos niitä ei olla pidetty, näetkö, että ne olisivat tarpeellisia?
6. Kuinka usein olisi hyvä pitää tällaisia koulutustilaisuuksia?
7. Onko alueesi päiväkoteja uhannut joku henkilö (ulkopuolinen tai lapsen vanhempi), kuinka monta tämänkaltaista tilannetta on ollut? Miten näissä tilanteissa on päiväkodeissa toimittu? Tehtiinkö tilanteessa yhteistyötä poliisin kanssa?
8. Onko teidän alueenne jollain päiväkodilla tapahtunut uhkaava tilanne (henkilöuhka), jossa on poliisi pyydetty paikalle tai oltaisiin toivottu yhteistyötä poliisin kanssa? Onko mahdollista kertoa tilanteesta, jotta saataisiin tulevaan koulutustilaisuuteen Case- esimerkki todellisesta tilanteesta?
9. Onko teillä jotain toivetta koskien opinnäytetyötäni päiväkodin henkilöuhista tai tulevasta koulutustilaisuudesta ja sen sisällöstä?

Jos teillä herää kysymyksiä kysymyksistä tai muusta ottakaa minuun yhteyttä. Palauttakaa vastauksenne kysymyksiin mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään maanantaina 1.4.2019 sähköpostiini (suvi.partanen@edu.polamk.fi).

Ystävällisin terveisin,

Nuorempi konstaapeli
 Suvi Partanen
 Länsi-Uudenmaan poliisilaitos
 (Poliisiammattikorkeakoulu)
suvi.partanen@edu.polamk.fi

29.5.2019

Liite 3

Palaute Suvi Partasen opinnäytetyöhön liittyvästä koulutuksesta

Nuorempi konstaapeli Suvi Partanen laati Espoon kaupungin suomenkielisen varhaiskasvatuksen käyttöön oppaan vaarallisen henkilön varalle. Oppaan laatiminen on Suvin opinnäytetyö poliisiammattikorkeakouluun keväällä 2019. Osana opinnäytetyön laatimista Suvi Partanen koulutti Espoon kaupungin suomenkielisen varhaiskasvatuksen työsuojeluparit, jotka muodostuvat kunkin varhaiskasvatusyksikön johtajasta ja työsuojeluasiamiehestä.

Koulutus järjestettiin 23.5 klo 13.30-15.30 kaupungin valtuustosalissa. Koulutukseen osallistui 91 henkilöä.

Aiheen lähestymistapa oli hyvin jäsennelty. Koulutus oli kokonaisuus, josta kuulija sai neuvoja ja toimintaohjeita niiden tilanteiden varalle, jossa kohdataan arvaamattomasti käyttäytyvä henkilö sekä jälkitoimiin, miten käsitellä asiaa tapahtuman jälkeen. Suvin korosti myös koulutuksessa ennaltaehkäisyä ja harjoittelun merkitystä vaaratilanteiden varalle.

Sisällön mielenkiintoa lisäsi se, että koulutuksessa oli välillä kuulijoita osallistavia keskustelutehtäviä ja toimintaohjeet olivat konkreettisia, kuten toimintaohjeet luokassa suojautumiseen. Suvi esitti myös konkreettisia harjoittelutoimenpiteitä, kuten esim. oven takalukituksen harjoittelu. Suvi elävöitti luentoa kertomalla caseja, jotka olivat peräisin päiväkotielämästä. Hän toi esille myös omia kokemuksia poliisin työssään ja käytti itseään esimerkkinä ja näin piti kuulijoiden kiinnostusta yllä.

Suvi sai kuulijoiden huomion hyvin. Välillä salissa oli aivan hiljaista ja välillä ohjeet herättivät pohdintaa ja kysymyksiä työnantajalle esim. resurssien parantamisesta. Valitettavasti jouduimme järjestävän tahon puolesta siirtämään hieman aikataulua juuri koulutuksen alkaessa ja pitämään kahvitauon siten, että se lyhensi hieman Suville varattua koulutusaikaa. Tämä vuoksi Suvin suunnittelema mielikuvaharjoittelulle ei jäänyt aikaa. Suvi otti muuttuneen tilanteen hyvin haltuun eikä häkeltynyt. Luentonsa tueksi hän oli kopioinut kuulijoille myös kirjallista materiaalia infoksi.

Suvin esitystyyli oli selkeä ja eloisa. Hänellä oli viestitettävät asiat itsellään hyvin hallussa ja hän onnistui saamaan kuulijat vakuuttumaan. Suvilla on todella kiitettävät taidot ja ominaisuudet myös kouluttajaksi.

Espoossa 29.5.2019

Tarja Ojanen

Varhaiskasvatuksen aluepäällikkö

OPAS

VAARALLISEN HENKILÖN VARALLE ESPOON PÄIVÄKODEILLE

Suvi Partanen | Poliisiammattikorkeakoulu | 2019

ESIPUHE

Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä toimimaan tilanteissa, jossa uhkana on päiväkodin ulkopuolinen vaarallinen tai uhkaava henkilö. Opas auttaa kohtaamaan sekä tunnistamaan vaarallisen henkilön. Opas auttaa myös varautumaan ennakolta uhkaaviin tilanteisiin. Vaara ja uhkatilanteen arviointi ennalta auttaa, että tilanne ei pääsisi kärjistymään pahimpaan mahdolliseen lopputulokseen. Varhaiskasvatuksessa hoidossa olevat lapset ovat 1- 6 vuotiaita, jonka vuoksi vastuu turvallisuudesta on kokonaan päiväkodin työntekijöillä eli varhaiskasvatuksen opettajilla sekä hoitajilla.

Hätänumeroon pitää ja tulee soittaa uhkaavissa tilanteissa ja pienellä kynnyksellä. Hätäkeskuksen ammattitaitoinen henkilökunta opastaa ja kertoo tarvitaanko esimerkiksi poliisia paikalle.

Keskeisenä tutkimuskysymyksenä on selvittää, minkälainen on vaarallinen henkilö, kuinka hänet kohdataan ja miten koulutus toteutetaan varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Espoo 22.5.2019

Sisällysluettelo

1 HÄIRIÖTILANTEESSA TOIMIMINEN	4
2 ARVAAMATTOMASTI KÄYTTÄYTYVÄN HENKILÖN KOHTAAMINEN	5
2.2 Arvaamattomasti käyttäytyvän henkilön kohtaaminen piha-alueella	5
2.3 Arvaamattomasti käyttäytyvän henkilön kohtaaminen yksikön sisätiloissa.....	5
3 ILMOITTAMINEN VAARATILANTEESTA VARHAISKASVATUSYKSIKÖSSÄ.....	7
4 LÄHESTYMISKIELLON OMAAVAN VANHEMMAN SAAPUMINEN PÄIVÄKODIN ALUEELLE	8
5 VÄKIVALTATILANTEESSA POISTUMINEN	9
6 JÄLKITOIMET	10
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 HÄIRIÖTILANTEESSA TOIMIMINEN

Akuutissakin tilanteessa tulee huomioida, että viranomaisen avun saapuminen kestää aikansa, joskus vain minuutteja, mutta usein saapumisessa kestää paljon kauemmin. Apua odotellessa työntekijöiden on toimittava turvallisuussuunnitelmassa mainituilla tavoilla ihmisten pelastamiseksi ja suojaamiseksi sekä lisävahinkojen välttämiseksi.

Uhkaavassa tilanteessa tulee ilmoitus hätäkeskukseen tehdä välittömästi.

Hätäkeskus antaa tilanteessa jatko-ohjeita.

Hätänumeroon tulisi soittaa heti ja matalalla kynnyksellä.

Puhelussa täytyy kertoa seuraavat asiat:

- **Mitä on tapahtunut ja kenelle**
- **Tapahtumapaikan tarkka sijainti**
- **Vastata mahdollisiin lisäkysymyksiin**
- **Toimia ohjeiden mukaan**
- **Odottaa kunnes saa luvan puhelun lopettamiseen**

2 ARVAAMATTOMASTI KÄYTTÄYTYVÄN HENKILÖN KOHTAAMINEN

Ei ole yksiselitteistä määritelmää arvaamattomalle käytökselle. Työyhteisön yhteiset menettelyohjeet ja niiden harjoittelu, sekä työntekijän oma kokemus auttavat tilanteen määrittelyssä. **Katso eri ihmistyyppien käyttäytymismerkkit liitteestä 1.**

2.2 Arvaamattomasti käyttäytyvän henkilön kohtaaminen piha-alueella

Aggressiivisen henkilön tullessa piha-alueelle, häntä tulee pyytää rauhoittumaan. Samalla tulee pyrkiä saamaan mahdolliset paikalla olevat lapset sisälle ja sulkemaan näihin tiloihin johtavat kulutiet. Paikalle tulee hälyttää lisää henkilökuntaa. Ideaalitilanne olisi, ettei kukaan joutuisi jäämään yksin aggressiivisesti käyttäytyvän henkilön kanssa.

Mikäli olet yksin ulkona lasten kanssa, yritä saada viestitettyä jollekin toiselle aikuiselle tilanteesta esimerkiksi tekstiviestillä.

Samalla kun keskustele henkilön kanssa, muut työntekijät saavat siirrettyä lapset sisätiloihin. Katso ettet jää yksin aggressiivisen tai uhkaavan henkilön kanssa.

Kuuntele henkilöä ja esitä tarvittaessa kysymyksiä. Näin hän huomaa, että olet kuunnellut häntä. Älä kuitenkaan lähde väittelemään henkilön kanssa.

Samalla kun toinen jututtaa aggressiivista henkilöä toinen soittaa tilanteessa hätäkeskukseen.

Katso liite 3.– Arvaamattomasti käyttäytyvän henkilön kohtaaminen

2.3 Arvaamattomasti käyttäytyvän henkilön kohtaaminen yksikön sisätiloissa

Väkivaltaiseksi havaitun henkilön kohtaaminen tulisi ensisijaisesti tapahtua ulkona, mutta jos henkilö pääsee sisätiloihin, tulee sieltä olla vähintään kaksi poistumistietä ulos. Yksikön tulisi olla suunniteltu kalustukseltaan helpottamaan turvallista poistumista mahdollisissa päällekkäustilanteissa.

Älä käännä selkää aggressiiviselle henkilölle missään tilanteessa.

Kuuntele, mitä asiaa aggressiivisella henkilöllä on. Älä ala väittelemään tämän kanssa tai moralisoimaan. Pyri olemaan myötätuntoinen.

Pidä oma äänesi tilanteessa rauhallisena ja tasaisena ja pyri samalla tyynnyttelemään henkilöä. Pyri käyttäytymään elein myös rauhoittavasti äläkä tee äkkinäisiä liikkeitä. Puhuttele henkilöä nimeltä, jos et hänen nimeään tiedä, kysy sitä. Käytä keskustelussa me-muotoa. Esimerkiksi;

- Me emme voi luovuttaa teille lasta.
- Pyydämme teitä poistumaan alueelta.

Älä huuda, ellet tarvitse apua. Älä osallistu asiakkaan tunnepurkauksiin.

Sisätiloissa oltaessa pyydä henkilö istumaan. Jos henkilö ei suostu istumaan, tai nousee seisomaan, nouse sinäkin ylös.

Kerro henkilölle lujasti, että asian käsittelyä jatketaan vain, jos hän rauhoittuu ja istuu.

Istuutuessa varmista, että arvaamattoman henkilön ja sinun välissäsi on jokin suojaava este ja takana on ovi tai muu perääntymistie äkilliseltä ryntäykseltä.

Varmista, ettei henkilön ulottuvilla ole mitään heittämiseen tai lyömiseen soveltuvaa irtainta esinettä.

Huomio! Älä mene arvaamattoman henkilön kanssa yksin mihinkään tilaan. Jos huomaat työtoverin menevän tällaiseen tilanteeseen, mene itse mukaan.

Henkilön osoittaessa aikovansa hyökätä, kiellä häntä lyhyillä ja selkeillä sanoilla, esimerkiksi ”ei”, ”seis”, ”irti”. Tällä voit myös voittaa hetken aikaa, kun henkilö hämmentyy käskystä.

Fyysisen kosketuksen tapahtuessa henkilön kanssa, pidä aloite itselläsi ja toimi päättäväisesti. Ole siis tietoinen koko ajan tilanteesta. Älä säikähdä, jos tilanteesta tulee fyysinen kontakti, ole tähän valmistautunut.

Aggressiivista henkilöä tulisi puhutella ja kohdella rauhallisesti ja välttää provosointia. Hänelle tulee kuitenkin oikean tilanteen tullen ilmoittaa, että mikäli hän ei rauhoitu, paikalle kutsutaan poliisi. **Poliisi tulee hälyttää paikalle ajoissa, eikä viranomaisten paikalle kutsumisessa saa epäröidä.**

Katso Liite 4. –Toimintaohjeet

3 ILMOITTAMINEN VAARATILANTEESTA VARHAISKASVATUSYKSIKÖSSÄ

Kun vaaratilanne on havaittu, tulee siitä ilmoittaa kaikille rakennuksessa oleville. Myös uhkaavan henkilön läsnäolosta on hyvä tiedottaa.

Sopikaa yksikössä yhteiset koodisanat erilaisia tilanteita varten täyttämällä liite 2. Täytön jälkeen tieto on turvaluokiteltua. Turvaluokituksella tarkoitetaan salassa pidettävää materiaalia eli se ei ole enää julkista. Eikä asiakirjaa saa jaella ulkopuolisille henkilöille.

Ota ennalta selvää tiloista, joihin voi suojautua. Suojapaikan tulee olla tila, joka

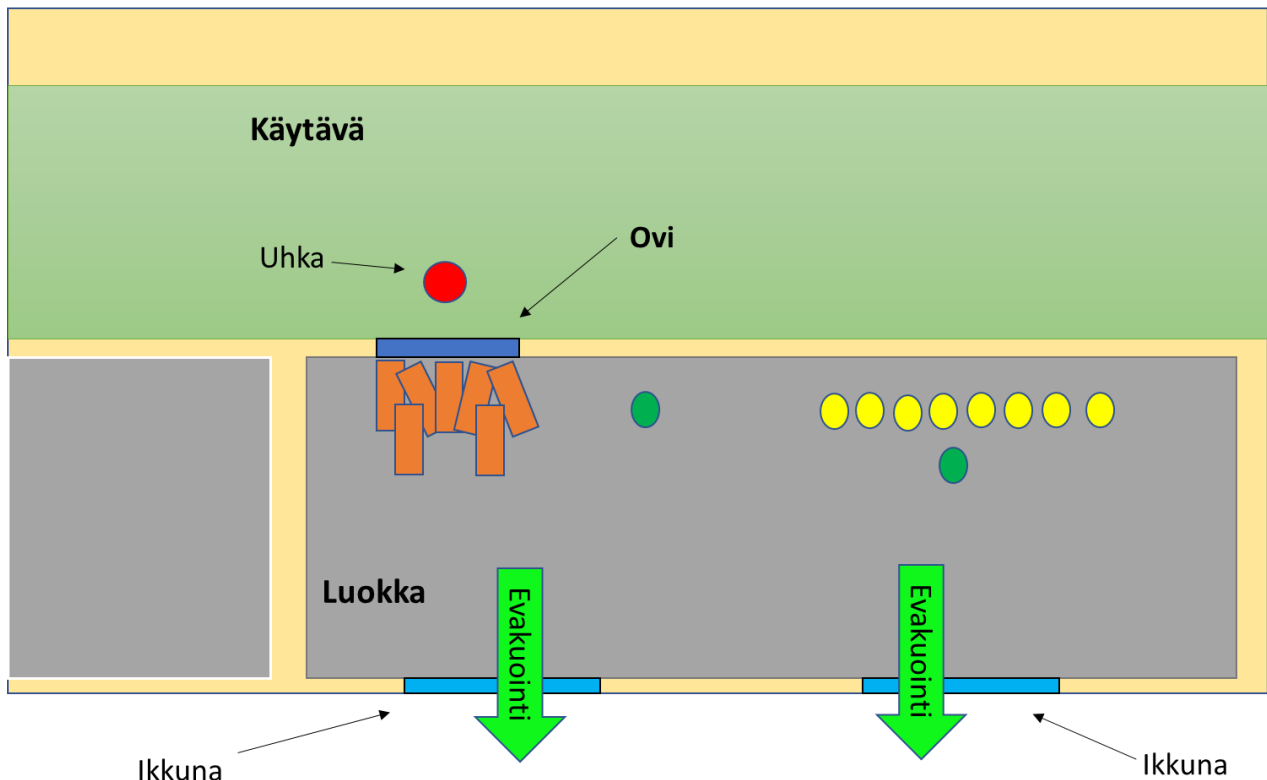
- Voidaan lukita
- Voidaan poistua uhkan vaikutusalueelta
- Antaa suojaa uhan vaikutuksilta
- Esimerkiksi
 - Ryhmähuone, jossa on vankat seinät
 - Toimisto
 - Varastotila

HUOM! SUOJAJAIKASTA TÄYTYY PYSTYÄ TARVITTAESSA MYÖS POISTUMAAN

Varmistu, että huoneet saadaan lukittua sisäpuolelta ja ota ennalta selvää lukitusmekanismista ovessa. Kaikkien tulee osata pistää ovet takalukitusasentoon äkillisessä suojautumistilanteessa.

HUOM! Katso Liite 6. – suojautuminen

Suojautuminen ja ryhmätilasta evakuointi

4 LÄHESTYMISKIELLON OMAAVAN VANHEMMAN SAAPUMINEN PÄIVÄKODIN ALUEELLE

Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata eikä muuten ottaa tai yrittää ottaa yhteyttä suojattavaan henkilöön. Suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkaileminen on myös kiellettyä.

Laajennettu lähestymiskielto koskee myös oleskelua suojattavan henkilön vakituisen asunnon tai loma-asunnon, työpaikan tai erikseen määritellyn muun niihin rinnastettavan oleskelupaikan läheisyydessä. Näihin kuuluu myös päiväkodit.

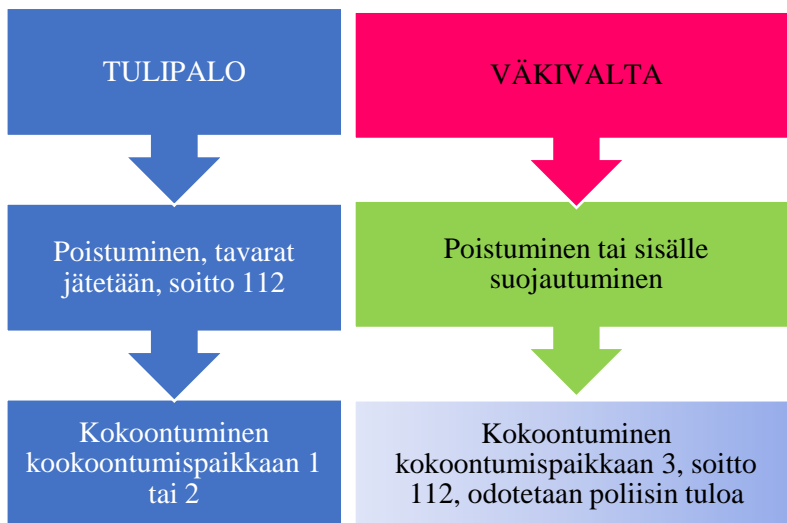
Yhteydenotot, joihin on asiallinen peruste esimerkiksi äkilliset lapsen sairastumisen ilmoittamiset ovat tarpeellisia, eivätkä kuulu lähestymiskieltoon.

Mikäli vanhempi, jolla on lähestymiskielto, tulee päiväkodin alueelle noutamaan lastaan, pyri rauhoittamaan henkilöä. Lasta ei saa missään tilanteessa luovuttaa kyseiselle henkilölle. Ota tarvittaessa toinen aikuinen keskustelemaan tilanteeseen. Vieköö lapsi sisälle, jotta tilanne ei ylytä vanhempaa. Mikäli tilanne kärjistyy, ilmoittakaa asiasta poliisille. Yrittäkää kertoa mahdollisimman selkeästi ja rauhallisesti, minkä vuoksi lasta ei voi luovuttaa vanhemmalle.

Ilmoittakaa tapahtuneesta varhaiskasvatusyksikön esimiehelle ja kirjatkaa tapaus itsellenne muistiin. Ilmoittakaa tapahtumasta toiselle vanhemmalle.

5 VÄKIVALTATILANTEESSA POISTUMINEN

Väkivaltatilanteessa henkilökunta ja lapset tulee evakuoida sisätiloihin. Tilat tulee lukita. Suojautuminen tapahtuu ryhmätiloihin sovitulla tavalla. Jos siirtyminen kokoontumispaikkaan on turvallista ja sen ehtii vielä tekemään, tulee väkivaltatilanteessa siirtyä johdetusti kokoontumispaikkaan 3.

Katso Liite 5.

Kokoontumispaikka 3 on paikka, jonka ainoastaan henkilökunta tietää. Muille henkilöille paikka kerrotaan poistumistilanteessa. Paikasta ei saa olla suoraa näköyhteyttä päiväkotiin. Kokoontumispaikalla soitetaan hätäkeskukseen 112 hätänumeroon. Tämän jälkeen otetaan nimenhuuto, rauhoitellaan lapsia, tehdään tarvittavat ensiaputoimet. Katso Liite 3.

6 JÄLKITOIMET

Aina viralliselle purkukeskustelulle ei ole tarvetta, myös työkavereiden kanssa keskustelu tapahtuneesta voi auttaa tilanteesta selviytymisessä.

Jokaisella työyhteisöllä on omat toimintasuunnitelmansa jälkihoidon varalle. Väkivaltatilanteen sattuessa työyhteisön tulee kirjata tarkasti tapahtumat ylös ja keskustella tapahtumasta. Tilanteiden jälkitoimet on järjestettävä tapauskohtaisesti, sillä tapaukset ovat erilaisia. Jotkut tilanteet voidaan hoitaa esimerkiksi lyhyellä juttutuokiolla työkaverin kanssa.

Kokemuksia ja tapahtuneita asioita pitää pystyä purkamaan analysoiden ja asiallisesti.

Työntekijä voi helpottaa omaa selviämistään haastavista tilanteista esimerkiksi valmistautumalla tilanteeseen. Työntekijä voi ottaa käyttöönsä stressinhallintamenetelmiä tilanteen aikana, sekä käsittelemällä tilanteesta syntyneet stressireaktiot jälkikäteen. (Katso liite 8)

Työntekijän on hyvä tiedostaa omat reaktionsa stressitilanteessa. (Katso Liite 9)

Kriittisissä tilanteissa toimimisen harjoittelu auttaa vähentämään stressireaktioiden ilmenemisen voimakkuutta. Uhkaavat ja äkilliset tilanteet muodostavat stressireaktion joka tapauksessa. Kuitenkin näihin tilanteisiin valmistautunut työntekijä pystyy harjoittelulla vaikuttamaan siihen, kuinka paljon reaktio vaikuttaa havainnoitiin, päätöksentekoon ja toimintaan.

Valmistautuminen tilanteisiin voi ennalta ehkäistä tilanteen jälkeen koettuja negatiivisia tunteita. Ennalta arvaamattomat tilanteet ovat yleensä ne tilanteet, joista syntyy traumatisoituminen.

Haastaviin tilanteisiin voi yhtenä keinona valmistautua mielikuvaharjoittelulla. (Katso Liite 10)

Tarkoituksena mielikuvaharjoittelussa on lisätä työntekijän tietoisuutta omasta mielentilastaan. Työntekijän tulisi havaita omat tunnereaktionsa ja kyetä säättämään mielentilaansa ennen tilannetta, sen aikana ja sen jälkeen. Tarkoituksena on, että mielikuvaharjoittelun aikana käytettyjä taitoja pystyttäisiin hyödyntämään oikean tilanteen tullen.

Stressin mukana tulevat vaikutukset eivät saisi tulla työntekijälle yllätyksenä. Ne olisi hyvä tiedostaa. Työntekijä ei saisi yrittää liikaa torjua, vastustaa tai sivuuttaa tuntemuksia, joita uhkatilanne synnyttää hänessä. Työntekijältä ei kulu turhaa energiaa syntyneiden vaikutusten mitätöintiin, jos hän oppii havaitsemaan ne ja hyväksymään niiden aiheuttamat muutokset.

Huomion keskittämisessä juuri tähän hetkeen auttaa oikeanlainen hengitystekniikka. Tarpeeksi kauan ja riittävän usein tehtynä hengitysharjoitusten teko muodostaa automaattisen toimintatavan myös haastavissa työtilanteissa. Hengitysharjoituksia, jotka edistävät keho-mieli-tasapainoa voi hyödyntää ennen haastavaa tilannetta, tilanteen aikana ja sen jälkeen palautumisen apuna.

HUOM! Älä unohda täyttää vaaratilannetta koskevaa tapahtumailmoitusta – Liite 7.

LÄHTEET

Oppaan on tarkistanut

Komisario Hannu Väänänen

Varhaiskasvatuksen aluepäällikkö Tarja Ojanen

Varhaiskasvatuksen asiantuntija Kati Smeds

Euroopan työterveys- ja turvallisuusvirasto. 2019. <https://osha.europa.eu/fi>. Luettu: 4.11.2018

Finlex <https://www.finlex.fi/fi/> Luettu: 4.12.2018

Kreus, J, Pelkonen, N, Ranta, T, Turunen T, Viitanen, J, Vuoripuro, J. 2010. Leppävaara. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja – vakavien henkilöriskien hallinta.

Kuikko, T. 2006. Helsinki. Työturvallisuus ja sen valvonta

Paasonen, J. 2012. Helsinki. Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen.

Poliisi.fi Luettu: 4.12.2018

Poliisihallitus. 2012. Määräys - Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa Luettu: 15.4.2019

Rantaeskola, S, Hyyti, J, Kauppila, J, Koskelainen, M Helsinki. 2015. Haastavat asiakastilanteet :väkivalta työssä.

Saarsalmi, O. 2008. Vaajakoski. Päivähoidon turvallisuussuunnittelu

https://www.tampereenseutu.fi/site/assets/files/15161/paivahoidon_turvallisuussuunnittelu_saarsalmi.pdf Luettu: 4.12.2018

Sisäasiainministeriön julkaisuja. Helsinki. 2010. Oppilaitosten turvallisuus. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79733/sm_402009.pdf Luettu 21.3.2019

Sisäministeriö.2010.Poliisin ennalta estävän työn strategia

35/2018<https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Poliisin+ennalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf/aee0d1f5-8fc9-fac6-1e60-68c0374e296f/Poliisin+ennalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf.pdf> Luettu 21.3.2019

2023.pdf.pdf Luettu 21.3.2019

Sosiaali- ja terveysministeriö.Helsinki.2005.Turvallisuussuunnitteluopas sosiaali- ja terveysalan yksiköille.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71946/Oppaita_2005_13_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 30.11.2018

Työterveyslaitos. Stressi ja työuupumus. <https://www.ttl.fi/tyontekija/tyostressi-ja-uupumus/>

Luettu: 2.5.2019

Waitinen, M. Helsinki. 2014. Oppilaitoksen turvallisuusopas 2. Turvallisuuskulttuurin kehittäminen.

Waitinen, M. Varautuminen väkivaltilanteisiin. 2016.Diasarja.

<file:///C:/Users/Suvi/Desktop/oppari/Varautuminen%20Waitinen.pdf> Luettu: 4.4.2019

Weizmann-Helenius, G. Tampere. 1997. Väkivaltaisen ihmisen kohtaaminen

Liite 1.

IHMISTYYPPI	MERKIT
<p>Ahdistunut, kiihtynyt ja suuttuva ihminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sydämen toiminnan kiihtyminen • Nopea hengitys ja hikoilu • Verenpaineen nousu • Kasvot muuttuvat kalpeiksi vihantunteen yltäessä • Ohimon ja kaulasuonten pullistuminen • Poskilihasten jännittyminen • Nykimisliikkeet • Hampaiden kiristely • Yhteen puristuneet huulet • Käsien puristaminen nyrkkiin • Jännittynyt keho • Silmien laajeneminen • Vihan yltäessä pupillien supistuminen • Levoton liikehtiminen • Herkkä reagointi, hätkähtää helposti
<p>Ahdistunut ja vihainen ihminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Katsekontaktin välttäminen tai pistävä tuijottava tai pälyilevä katse • Puhe on mutinaa tai töksähtelevää, kovaäänistä ja hyvin nopeaa • Levoton liikehdintä • Edestakaisin käveleminen • Uhkaavuus • Jääräpäisyys • Ylimielinen, vaativa ja vähättelevä asenne • Puhumattomuus • Vetäytyminen • Toisen huomiotta jättäminen • Todellisuudentajun heikentyminen

Liite 2

Yksikössä sovitut koodit

VAARATILANTEESSA ILMOITETTAVAT ASIAT

Pvm

Koodi vaaratilanteelle

Suojautumiskäsky

Poistumis/Evakuointikäsky

Vaara ohi

Lisäohjeet:

Vaaratilanteen havaittua, tulee siitä ilmoittaa kaikille rakennuksessa oleville. Myös uhkaavan henkilön läsnäolosta on hyvä tiedottaa. Omassa yksikössä tulee sopia yhteinen koodisana, joka käynnistää sisään suojautumisen tai evakuoin. Henkilökunnan tulee tietää kaikki kuulutusasteet rakennuksessa ja niitä tulee osata käyttää.

Ilmoitus koodit

Kuulutettavan suojautumiskäskyn tulee olla selkeä ja lyhyt. Sovitulla koodisanalla tai signaalilla voidaan suojautumis- tai evakuointitoiminta käynnistää etukäteen. On myös tärkeää sopia käytänteet, kuinka ilmoitetaan, että suojautumistarvetta ei enää ole.

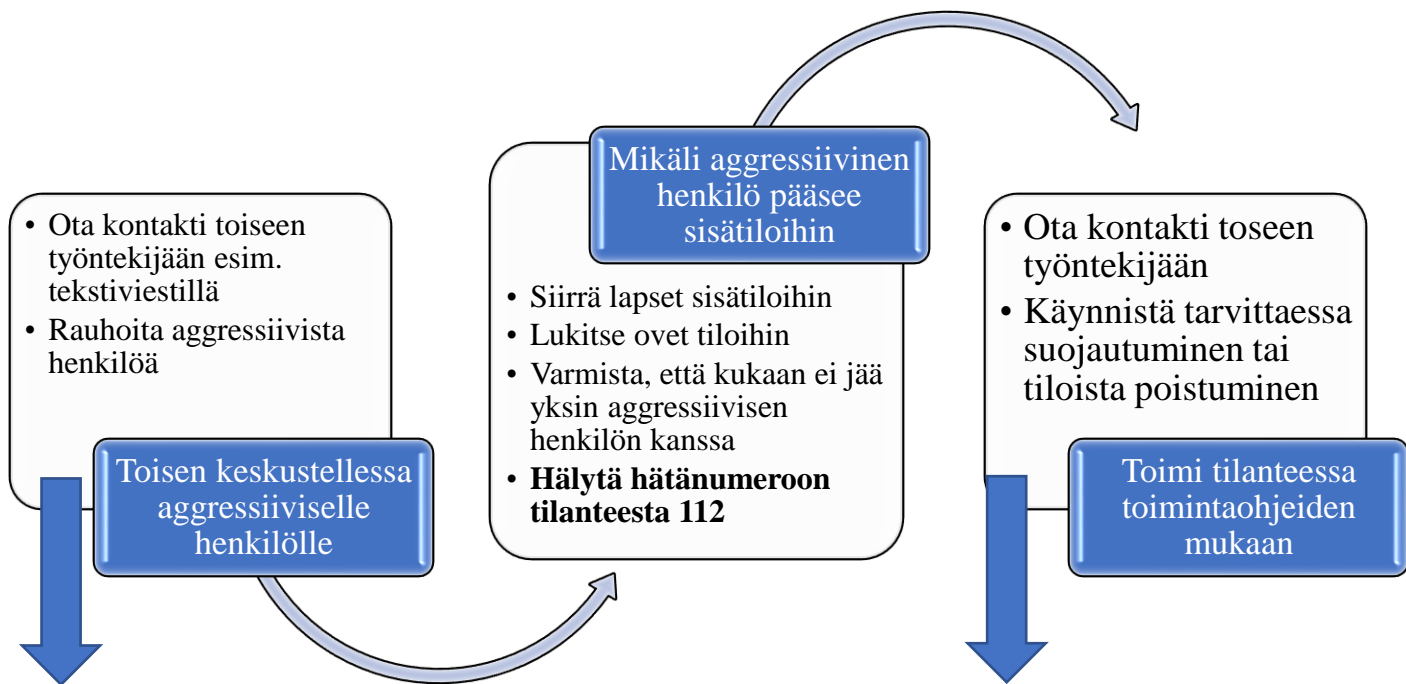
Toiminta

Kun kuulee koodin tai tiedotuksen vaarasta

- Kerää lapset yhteen ja vie ryhmätilaan tai muuhun mahdolliseen suojautumispisteeseen
- Lukitse ovet ja aloita suojautuminen
- Suojautumista jatketaan niin kauan, kunnes vaara on ohitse tai, kun viranomaiset kehottavat toisin.

Liite 3

ARVAAMATTOMASTI KÄYTTÄYTYVÄN HENKILÖN KOHTAAMINEN

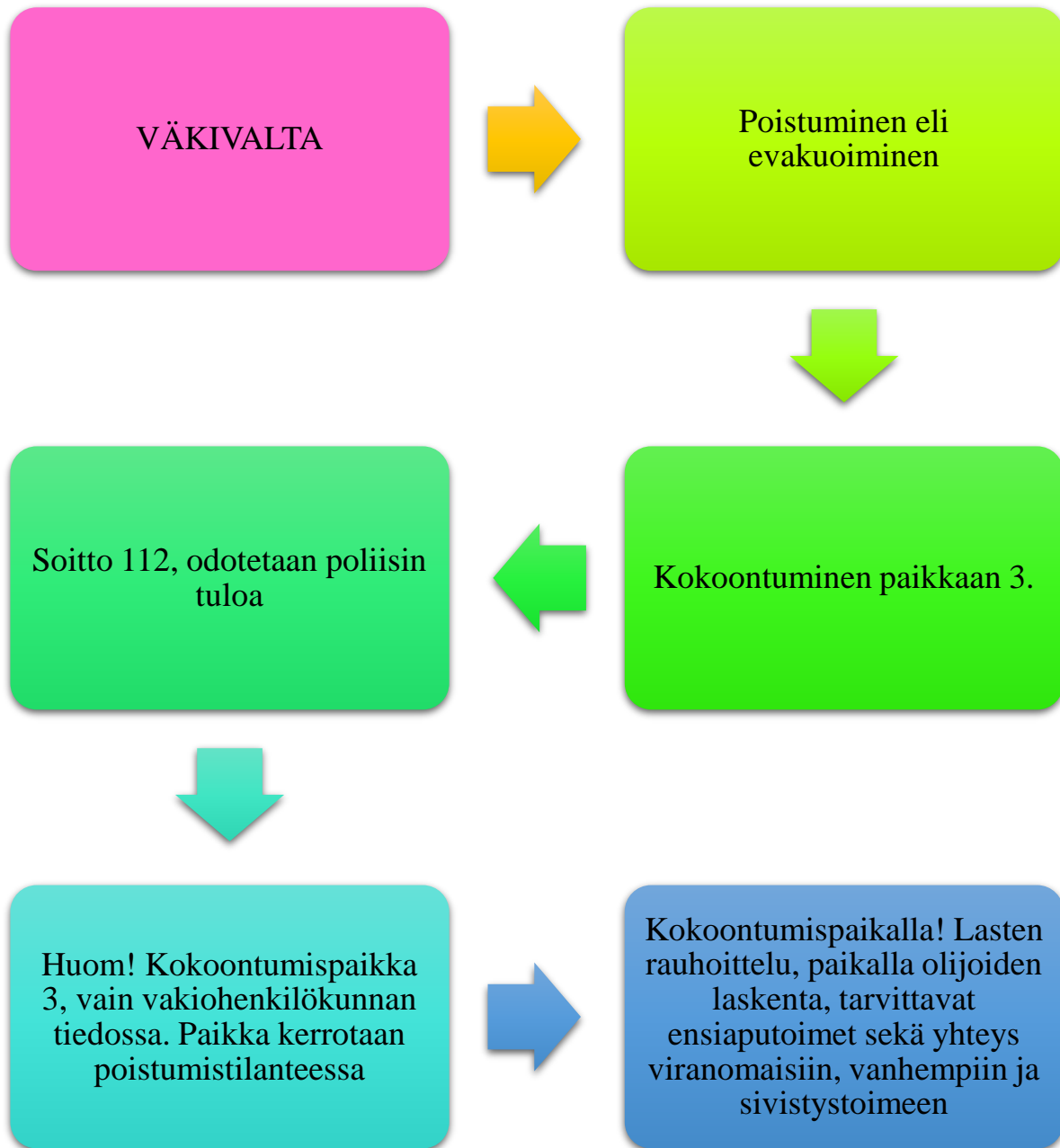
Keskustelu	Kuuntele, tarvittaessa esitä myös kysymyksiä
	Älä lähde väittelemään
	Pyydä henkilöä poistumaan (tilanteesta riippuen ilmoita henkilölle, että poliisi on hälytetty paikalle)
	Pidä tilanne omassa hallinnassa kokoajan
	Jos mahdollista poistu tilanteesta sisätiloihin suojaan, muuten odota viranomaisten tuloa
	HUOM! Pidä henkilöön kokoajan riittävä etäisyys

**Toimintaohjeet
seuraavassa liitteessä
(Liite 4)**

Liite 4.

Toimintaohjeet	Älä käännä selkäsi
	Pyri olemaan myötätuntoinen (ÄLÄ VÄITTELE)
	Pidä äänesi rauhallisena ja pyri tyynttelemään aggressiivista henkilöä
	Älä tee äkkinäisiä liikkeitä
	Puhuttele henkilöä nimeltä (mikäli et tiedä sitä, kysy), käytä me-muotoa
	Huuda vain, jos tarvitset apua, älä lähde mukaan toisen tunnepurkauksiin
	Pyydä henkilöä istumaan (jos tämä kuitenkin seisoo-seiso sinäkin)
	Kerro, tilanteen selvittelyä jatketaan, vain, jos henkilö rauhoittuu
	Katso, että olet tilassa poistumistien puolella
	ÄLÄ MENE TILAAN YKSIN ARVAAMATTOMAN HENKILÖN KANSSA
	Mikäli havaitset hyökkäyksen merkkejä, kiellä henkilöä lyhyillä, selkeillä käskyillä ("EI", "SEIS")
	Älä provosoi henkilöä
	Pidä aloitteellisuus itselläsi

Liite 5.

Liite 6.

SUOJAUTUMINEN	
1	Kokoa lapset kasaan, siirry ennalta sovittuun tilaan ja lukitse ovi
2	Siirrä huoneen irtaimisto nopeasti oven eteen.
3	Suojaudu seinän viereen katvealueelle. Vältä ylimääräistä liikettä.
4	Soita hätänumeroon, 112
5	Jos mahdollista evakuoivat lapset, mikäli ei mahdollista, jatkakaa suojautumista, kunnes viranomaiset toisin määräävät.

Liite 7

VAARATILANTEITA KOSKEVA TAPAHTUMAILMOITUS

Täytä lomake mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen ja toimita esimiehelle. Jatka lomaketta tarvittaessa kääntöpuolelle.

Kyseessä on (rasti oikea vaihtoehto) ☐ Tapaturma ☐ Läheltä piti -tilanne ☐ Onnettomuus ☐ Uhka- ja väkivaltatilanne	Yksikön nimi (koulu/päiväkoti) ja ryhmä/luokka	Tapahtumapaikka ja -aika (päivämäärä ja kellonaika)
Tiedot tapahtumasta		
Tapahtuman kuvaus (yksityiskohtainen kuvaus, miten tapaturma, läheltä piti -tilanne, onnettomuus tai uhka- ja väkivaltatilanne tapahtui)		
Tapahtuman seuraukset (esim. vamman laatu, loukkaantuneiden määrä, omaisuusvahingot)		
Jatkotoimenpiteet		
Tiedot loukkaantuneesta/loukkaantuneista (jos useita, jatka kääntöpuolelle)		
Nimi	Syntymäaika	
Osoite	Puhelinnumero	
Tiedot uhkaajasta (täytetään vain uhka- ja väkivaltatilanteesta) (rasti oikeat vaihtoehdot) ☐ mies / poika ☐ nainen / tyttö _____ ikä / arvioitu ikä ☐ vihainen asiakas / omainen tms. ☐ alkoholin / huumausaineiden vaikutuksen alainen ☐ mielenterveydellisistä ongelmista kärsivä ☐ muu, mikä?		
Lisätietoja:		
Tapahtumasta on otettu yhteyttä:		
☐ Poliisi ☐ Pelastuslaitos ☐ Vakuutusyhtiö ☐ Muu, mikä?	☐ Yksikön esimies ☐ Palvelualueen johtaja ☐ Turvallisuusvastaava ☐ Työsuojelu	
Päivämäärä, nimi, nimenselvitys ja puhelinnumero		

Liite 8

HARJOITUS KRIITTISEN TILANTEEN JÄLKEEN

-
18. Fyysisten oireiden helpotukseksi kokeile 24-48 tunnin aikana tapahtumasta liikuntaa vuorotellen rentoutuksen kanssa.
-
19. Pysy sopivan kiireisenä ja tee itsellesi aikataulu.
-
20. Pidä jokapäiväiset rutiinisi mahdollisimman tavallisina.
-
21. Vältä suuria elämänmuutoksia.
-
22. Pidä tunne siitä, että kontrolloit edelleen omaa elämääsi; tee normaaleja päivittäisten asioiden päätöksiä mahdollisimman paljon.
-
23. Puhuminen on paras lääke, siispä puhu ihmisille.
-
24. Tiedä, että ihmiset välittävät, joten ole heille saatavilla.
-
25. Vietä aikaa toisten kanssa, älä vetäydy
-
26. Muista kysyä myös muilta työtovereilta, kuinka he voivat, jakamalla tunteet helpotat työtovereittesikin oloa.
-
27. Huomioi ympärilläsi olevat, hekin saattavat elää paineen alla.
-
28. Kerro rehellisesti muille, miten voit, joskus voi tuntee olonsa huonoksi ja se on ok, anna tälle tunteelle lupa.
-
29. Unettomien hetkien aikana pidä kirjaa, kirjoita itsesi läpi tilanteesta.
-
30. Tee asioita, jotka tuntuvat hyviltä.
-
31. Ajatukset, unet tai niin sanotut flashbackit ovat normaaleja reaktioita, niitä vastaan ei kannata taistella. Ne heikkenevät ajan myötä.
-
32. Vaikka et olisi nälkäinen, syö säännöllisesti.
-
33. Tunteiden puuduttaminen alkoholilla tai lääkkeiden yli- tai yhteiskäytöllä tuo vain lisää ongelmia ja monimutkaistaa asioita, älä siis toimi näin.
-
34. Työyhteisölläsi on tarjolla erilaisia tukimuotoja, jos tunnet, että tarvitset ulkopuolista apua, pyydä sitä ja ota se vastaan.
-

Liite 9.

Tyypillisiä kriittisten tilanteiden jälkeisiä stressireaktioita ja oireita			
Fyysiset	Psyykkiset	Käyttäytyminen	Henkiset
<ul style="list-style-type: none"> ■ kylmänväreet ■ jano ■ väsymys ■ pahoinvointi ■ huimaus ■ säpsähdykset ■ oksentelu ■ pyörryttäminen ■ heikkous ■ rintakivut ■ päänsärky ■ verenpaine ■ kohonnut syke ■ lihasvahahtelut ■ hampaiden kiristely ■ näköhäiriöt ■ runsas hikoilu ■ hengitysvaikeudet 	<ul style="list-style-type: none"> ■ sekavuus ■ painajaiset ■ epävarmuus ■ ylivalppaus ■ epäluuloisuus ■ mielikuvat ■ syyttely ■ päätöksentekokyvyttömyys ■ keskittymisvaikeudet ■ muistivaikeudet ■ ajan- ja paikantajun häiriöt ■ vaikeuksia tunnistaa ihmisiä ja asioita ■ kohonnut tai alennut valmius ■ ympäristön huomioimisen lisääntyminen tai väheneminen ■ pelot ■ syyllisyys ■ suru ■ pakokauhu ■ kiistäminen ■ ahdistus ■ levottomuus ■ ärtyisyys ■ masennus ■ suuttumus ■ aavistukset ■ tunnepurkaukset ■ tunteiden kontrolloimattomuus ■ sopimattomat tunnereaktiot 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pidättyväisyys ■ epäsosiaalisen käytös ■ kyvyttömyys levätä ■ ylienergisyys ■ epävakaata liikkuminen ■ muutokset sosiaalisessa elämässä ■ muutos puherytmisessä ■ ruokahalumuutokset ■ ylireagointi ympäristölle ■ alkoholin käytön lisääntyminen 	<ul style="list-style-type: none"> ■ suuttumus Jumalalle ■ vetäytyminen henkisestä yhteisöstä ■ "Jumalan hylkäämä" ■ vaikeus rukoilla ■ epäkiitollisuus ■ toivottomuus ■ uskonkriisi

Liite 10.

Mielikuvaharjoitus

Huom! Voit myös itse kehittää oman tilanteen, johon pystyt eläytymään.

Mielikuvaharjoituksen kulku:

- 1) Tee keho-mieli-tasapainoa edistävä hengitystekniikkaharjoitus.
- 2) Kuuntele haastavan työtilanteen harjoituksen käsikirjoitus vetäjän lukemana. Myöhemmin tämä onnistuu myös itsenäisesti omana mielikuvaharjoituksena.
- 3) Työntekijät kirjoittavat lyhyet muistiinpanot ajatuksista ja tunteista, joita työtilanteen kuunteleminen herätti.
- 4) Tehdään keho-mieli-tasapainoa edistävä hengitystekniikkaharjoitus.
- 5) Keskustellaan läpi käydystä haastavasta työtilanteesta.

Keskusteluun sisällytettäviä asioita:

1. tilanteen todentuntuisuus
2. mahdolliset tilannetta pahentavat ajattelutavat harjoituksen aikana
3. tunteet tilanteen aikana
4. toiminta tilanteen aikana.

Keho-mieli-tasapainoa edistävä hengitystekniikan harjoitus:

- 1) Ota mahdollisimman rento ja miellyttävä istuma-asento, jossa jalat ovat tukevasti lattiaa vasten.
- 2) Aloita hengittämällä rennosti ja syvään.
- 3) Kuvittele, että hengityksesi tulee rintakehän keskiosasta, sydämen alueelta. Keskity siihen, että hengitys virtaa läpi rintakehän ja sydämen alueen läpi.
- 4) Jatka rauhallista hengittämistä sisään - ulos, sisään - ulos... Keskity ainoastaan hengitykseen, anna ilman kulkea rentoutuneesti sisään ja ulos.
- 5) Luo itsellesi mahdollisimman positiivinen mielikuva jostakin asiasta. Se voi olla ihminen, paikka tai tilanne - mikä tahansa kohde, johon voi liittää voimakasta myönteistä tunnetta. Koe tämä positiivinen tunne erittäin voimakkaana sydämen ja rintakehän alueella.
- 6) Keskity ainoastaan hengitykseen ja anna ilman kulkea rentoutuneesti sisään - ulos, sisään - ulos... Voit myös muodostaa positiivisen mielikuvan itsestäsi: millainen olet, kun olet parhaimmillasi työtehtävässä (esim. valpas, keskittynyt, tietoinen tilanteesta, itseesi ja kykyihisi luottava).

- 7) Jatka hengittämistä sisään ja ulos, keskity hengityksen lisäksi tähän erittäin voimakkaaseen ja positiiviseen tunteeseen. Pidä hengitys rentona: sisään - ulos, sisään - ulos...
- 8) Jos huomiosi siirtyy muualle, älä anna sen häiritä; ainoastaan tiedosta tämä.
- 9) Palauta huomiosi positiiviseen tunteeseen ja keskity hengitykseen: sisään - ulos, sisään - ulos...
- 10) Jatka harjoitusta muutaman minuutin ajan.

Käsikirjoitus

Olet lasten kanssa pihalla, kanssasi on toinen työntekijä. Keskustelette päivän tapahtumista ja kuinka hyvin päivä on mennyt. Toinen työntekijä pyydetään käymään sisällä, jäät lasten kanssa yksin pihalle. Katsot piha-aitojen toiselle puolelle ja huomaat aikuisen henkilön vähän kauempana. Huomaat, että henkilö hoipertelee ja kävely on hankalan näköistä. Henkilö tulee pihaa kohti.

Et tunnista kyseistä henkilöä kenenkään lapsen vanhemmaksi. (Rauhoittele itseäsi.) Ota puhelin ja pyydä toisia työntekijöitä pihalle viestillä. Huomaat lapsia leikkimässä aidan vieressä, jota kohti hoiperteleva henkilö tulee. Kutsu lapset rauhallisesti pois aidan läheisyydestä.

Mene aidalle vastaan ulkopuolista henkilöä, pidä kuitenkin häneen tarvittava etäisyys. Huomaat henkilön olevan vahvasti päihtynyt. Henkilö alkaa huutaa ja kiroilemaan. (Hengitä syvään, älä anna henkilön säikäyttää sinua). Kysy henkilöltä tämän nimeä? Henkilö keskeyttää riehumisen hetkeksi ja kertoo nimensä olevan Timo.

Kysy mitä hän tekee täällä. Timo alkaa heiluttamaan käsiään ilmassa ja meuhkaamaan. Katso ympärillesi, huomaat, että et voi poistua tilanteesta, sillä lapsia on vielä pihalla. Huomaat kuitenkin, että kollegasi ovat siirtämässä lapsia sisälle. (Rauhoita itseäsi.) Sano Timolle, että rauhoittuu. Timo kuitenkin jatkaa räyhäämistä lapsille ja nyt kohdistaa räyhäämisen myös sinuun. Kollegasi tulee vierellesi. Sano Timolle, että ette ymmärrä mitä hän yrittää teille kertoa. Kerro rauhallisesti, että hänen tulee poistua alueelta.

Timo alkaa ravistelemaan aita. Hän yrittää avata porttia (älä tee äkkinäisiä liikkeitä vaan ota rauhassa askel taaksepäin). Huomaat, että Timo ei saa ovea auki. Valmistaudu käskyttämään henkilöä.

Timo, olemme soittaneet poliisit paikalle. Ole hyvä ja poistu paikalta. Timo ottaa askelia taaksepäin, mutta jää edelleen aidan läheisyyteen. Tarkkaile ympäristöä, huomaat, että lapset on siirretty sisätiloihin ja Timo on edelleen aidan toisella puolella. Siirtykää kollegan kanssa rauhallisesti sisätiloihin ja lukitkaa ovet. Huomaat poliisiauton tulevan päiväkodin pihaan. Poliisit ottavat Timon hallintaan. Tilanne on ohi. Valmistaudu kertomaan poliisille tapahtumien kulku.